

**100 ДНІВ
НОВОГО КЕРІВНИЦТВА
МВС**

**Права людини
2010**

ББК 67.9(4УКР)
С81

Друге видання, виправлене та доповнене

Художник-оформлювач
Б.Є. Захаров

Книга надрукована за фінансової підтримки
Міжнародного Фонду «Відродження»

Думки авторів можуть
не співпадати з думками МФВ

С 81 **100 днів нового керівництва МВС.** – Харків: Права людини,
2010 р. – 100 с.

ISBN 978-617-587-000-6.

Видання присвячене аналізу діяльності МВС в перші 100 днів після призначення нового керівництва. Розглядаються нові тенденції у протидії злочинності, аналізуються нові внутрішні нормативні документи МВС, оцінюється кадрова політика нового керівництва МВС, його взаємодія з громадськістю, забезпечення свободи мирних зібрань, а також таке специфічне питання як вилучення зброї. Подається також короткий огляд взаємодії МВС з громадськістю та проекти щодо прав людини в діяльності МВС за період 2004 – початок 2010 рр.

ББК 67.9(4УКР)

ISBN 978-617-587-000-6

© Харківська правозахисна група, 2010
© Б.Є. Захаров, художнє оформлення, 2010

I Передмова

Ця доповідь була підготовлена Харківською правозахисною групою разом з партнерськими організаціями та експертами як реакція на вже традиційні звіти перших осіб держави під час їх перших місяців перебування при владі. Така, цілком європейська традиція, не обійшла стороною й нову команду політиків, що прийшла до влади після президентських виборів та виступила із власним баченням початкових здобутків протягом перших 100 днів.

Зі свого боку, громадськість також продовжила міжнародні традиції, започатковані ООН та європейськими інституціями, зформувавши до цієї дати власний альтернативний звіт, присвячений діяльності нової влади за перші 100 днів. Запроваджений таким чином елемент змагальності у відносини «влада-громадянське суспільство» надає можливість для пересічного громадянина отримати інформацію із декількох джерел та зробити власні висновки щодо стану справ у державі.

Оскільки 2010 рік розпочався із активного перерозподілу сфер політичного впливу, органи внутрішніх справ були автоматично втягнуті у розв'язання чисельних конфліктних питань, що виникали під час цих процесів. Це також обумовило знаходження працівників міліції у фокусі постійної критики та прискіпливої уваги з боку як міжнародних спостерігачів, так і національних експертів. Загального інтересу до МВС України додала швидка та суперечлива трансформація стратегії цього органу виконавчої влади у сфері взаємодії з громадськістю та фактичне припинення відкритих партнерських стосунків з інститутами громадянського суспільства.

Декларації нетерпимого ставлення керівництва МВС України до корумпованості, рішучого реформування роботи міліції відбуваються одночасно із масовими порушеннями прав громадян пра-

цівниками ОВС, резонансними випадками незаконного насильства та жорстокого поводження, неналежного забезпечення життя та здоров'я учасників мирних акцій.

Для того, щоб зрозуміти, які процеси обумовлюють управлінські рішення нового керівництва міністерства, яким чином може розвиватися діалог між населенням та органами правопорядку, ми вирішили підготувати окрему аналітичну доповідь, присвячену виключно результатам діяльності нової команди правоохоронців на чолі з міністром внутрішніх справ Могильовим А.В. Не ставлячи за мету надати комплексну оцінку цієї діяльності, аналітичний звіт пропонує увазі читачів найбільш суттєві напрямки, які потребують посиленого вивчення з боку неурядових організацій та державної влади.

До цієї доповіді додається короткий аналіз змін в царині прав людини в перші 100 днів діяльності нової влади та опис розвитку проектів щодо прав людини в діяльності МВС до зміни керівництва в березні 2010 року.

*Є.Ю. Захаров, співголова Харківської правозахисної групи,
член правління Української Гельсінської спілки з прав людини*

Права людини в Україні в перші 100 днів нової влади (загальний огляд)

Після виборів нові Президент та уряд успадкували системні проблеми в цій сфері: масові та брутальні порушення права на справедливий суд, на захист від катувань та інших видів незаконного насильства, безпідставні затримання, бідність значної частини населення країни та інші. Дії органів влади протягом перших 100 днів її діяльності свідчать не про наміри змінити ситуацію на краще, а про згортання навіть тих позитивних процесів, що були, і появу нових тенденцій щодо порушень прав людини і проявів неповаги до них.

Спостерігався різкий наступ на громадянські та політичні свободи. Порушення свободи мирних зібрань за цей період були більшими, ніж за 2007–2009 роки разом. 25 березня Кабмін звернувся з дорученням до КМДА «вжити вичерпних заходів щодо... випередження та недопущення у подальшому проведення акцій протесту біля приміщень Адміністрації Президента України та Кабінету Міністрів України». Таке «доручення» є брутальним порушенням свободи мирних зібрань і низки статей Конституції. А міністр внутрішніх справ заявив, що для мирних зібрань треба виділити «яке-небудь велике поле на околиці Києва, де ніхто нікому не заважає». Працівники ДАІ перешкождали мешканцям багатьох областей доїхати до Києва на мітинг опозиції 11 травня. Автоперевізників пообіцяли залишити без ліцензії, якщо вони привезуть людей на мітинг. Жоден з національних телеканалів, окрім СТБ, про ці події не повідомляв. Взагалі сірі та прісні новинні програми ТРК розповідають більше про події за кордоном, ніж в Україні. Про згортання свободи вираження поглядів свідчать також зникнення кількох гострих ток-шоу.

Значно звужена політична свобода в цілому. Ректор Українського католицького університету о. Борис Гудзяк повідомив, що праців-

ник СБУ намагався взяти в нього підпис під листом, не залишаючи копії, в якому ректор погодився би застерегти студентів від участі в будь-яких протестах, «несанкціонованих владою». Ректор УКУ навіть читати цей лист не став і оприлюднив цей факт. Проте достеменно відомо, що багато ректорів вишів подібний лист підписали. Наявність таких листів СБУ для ректорів вишів свідчить про бажання встановити контроль за громадським життям в цих освітніх установах.

Різко змінилася політика пам'яті. Матеріали з історії політичних репресій прибрали з сайтів Президента та облдержадміністрацій. Викликає обурення нове нав'язування радянського бачення історії, реабілітація сталінізму і Сталіна, якому 5 травня в Запоріжжі поставили бюст. І лише 141 депутат Верховної Ради підтримали проєкт постанови, яка засуджує його встановлення. Заявляючи про бажання з'єднати країну Партія регіонів та її партнери по коаліції Блок Литвина та КПУ її фактично роз'єднують: ніщо інше не буде так розколювати країну, як подібні кроки.

Заклики до радикального перегляду напрямку і змісту освітньої реформи, озвучені віце-прем'єром В. Семиноженком, відкриття підготовчих курсів і можливість вступних іспитів до ВНЗ на старих засадах означають фактичне скасування зовнішнього незалежного оцінювання, втрату рівного доступу до вищої освіти і повернення минулих масштабів корупції в вищих навчальних закладах.

МВС має намір домогтися введення в залізничні квитки п.і.б., ріку народження, серії та номеру наданого документу, що буде брутальним порушенням права на приватність та демонструє ставлення до усіх українців як до потенційних злочинців. Запровадження цієї системи «Розшук-Магістраль» буде означати перетворення України на поліцейську державу. Інші систематичні і масові порушення права на приватність, які збільшилися за нового керівництва МВС, — це примусове дактилоскопування затриманих. Воно має застосовуватися щодо обвинувачених у скоєнні злочину або підданих адміністративному покаранню у вигляді позбавлення волі, але застосовується значно ширше, зокрема, щодо ромів, яких спеціально для цього затримують, а потім відпускають. Такі дії повертають старі форми дискримінації ромів, яких останніми роками МВС вже позбулася.

Почастішали повідомлення про катування та інші форми незаконного насильства, які застосовують в органах внутрішніх справ,

іноді з летальним результатом. Так, тільки протягом 11–14 червня були повідомлення про чотири смертельних випадки внаслідок дій міліції, а одна людина потрапила до реанімації.

Наказом міністра ліквідоване Управління моніторингу прав людини в діяльності органів внутрішніх справ, яке було серйозним запобіжником зловживань та порушень прав людини в МВС. Усі проекти з прав людини в МВС призупинені. Втім, тільки сліпий або заангажована людина з кривим поглядом не бачить, яку величезну роботу в міліції, спрямовану на забезпечення поваги до прав людини в діях міліції та реформування МВС, лише за два роки здійснило це Управління. Сотні громадян, які скаржилися на незаконні дії міліції, отримали допомогу від його працівників. За їхньої допомоги були викриті значні зловживання з боку міліції. Працівники Управління забезпечили системну роботу мобільних груп з моніторингу дотримання прав людини в місцях позбавлення волі, підпорядкованих МВС, яка мала результатом суттєве покращення умов перебування в ІТТ.

У декількох регіонах України спостерігалось незаконне застосування сили з боку МВС, а також суцільна бездіяльність міліції, коли невідомі в цивільному застосовували насильство щодо учасників акцій протесту проти незаконних дій місцевої влади. Так було, наприклад, у Харкові, де міська влада ухвалила незаконне рішення про вирубку 503 дерев в старій частині центрального парку для прокладки автодороги (зауважимо в дужках, що вирубати вікові дерева в парку для будівництва дороги – варварство і дикунство!). Вирубка дерев не була санкціонована органами Міністерства природи, суперечила Генеральному плану Харкова, графічна частина якого незаконно закрита з 2008 р. грифом «ДСК», громадські слухання, передбачені законом, проведені не були. Проте вирубали значно більше дерев завдяки застосуванню сили до їхніх захисників.

Верховна Рада розглядає низку законопроектів, які серйозно порушують права людини, і відкидає законопроекти, спрямовані на їхній захист, зокрема, прогресивний проект Кримінально-процесуального кодексу. Запропонована Президентом судова реформа порушує стандарти права на справедливий суд. Запобіжник у вигляді узгодження законопроектів з Міністерством юстиції на предмет відповідності рішенням Європейського суду з прав людини фактично не діє.

Спостерігалися репресії та насильство проти профспілкових активістів та правозахисників. Адміністрація ВАТ «Краснодонвугілля» нищила Незалежну профспілку гірників за те, що вона не надала згоди на погіршення умов оплати праці шахтарів всупереч чинному законодавству. В Донецьку побили голову обласної громадської організації «Правовий захист» Вадима Черкасса.

Посилився адміністративний тиск органів влади на громадян, про це свідчить, зокрема, значне збільшення скарг на сваволю податкових та інших перевіряючих органів.

Зауважимо, що Президент В. Янукович неодноразово реагував в своїх виступах на факти порушення прав людини, стверджуючи, що «критика з боку опонентів є невід'ємною складовою демократичного суспільства», що «не можна економити на правах людини» і так далі. Але складається враження, що його заяви носять ритуальний характер, а слідувати цим рекомендаціям ніхто не збирається. Стаття 3 Конституції, яка проголошує, що «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави», виглядає сьогодні звичайним лицемірством, її не збираються виконувати.

Для реалізації системних змін на краще в царині прав людини влада мусить поставити їх в центр державної політики. Необхідно в першу чергу посилити конституційні гарантії прав людини і основоположних свобод, ухвалити новий Кримінально-процесуальний кодекс, провести реформування судової системи і кримінальної юстиції відповідно до ухвалених раніше концепцій, змінити пріоритети інформаційної політики, ухваливши законопроекти про доступ до публічної інформації, про інформацію, про суспільне радіомовлення, про громадські організації і переглянувши законодавство та практику щодо захисту суспільної моралі. Необхідно також переробити законопроекти про безоплатну правову допомогу, про мирні зібрання, про захист персональних даних, проект Кодексу про працю, які суттєво порушують права людини. Невідкладною є також необхідність введення посад спеціалізованих омбудсманів з протидії катуванням та поганому поведженню, з протидії дискримінації, з питань свободи інформації та захисту персональних даних та із захисту прав дітей, а також створення регіональних представництв Уповноваженого ВРУ з прав людини.

Протидія злочинності – чи є позитивні тенденції?

Напевно, за такий короткий час важко робити висновки, але з впевненістю можна стверджувати про негативні тенденції щодо зростання надходжень до органів внутрішніх справ заяв та повідомлень громадян про злочини, що вчинені або готуються. За останні три місяці їх стало більше на 4,2% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року та при стабільних показниках в I кварталі 2010 р.

Заяви громадян відображають загальну тенденцію динаміки зареєстрованих злочинів. За останні 3 місяці їх кількість зросла на 31,7% в середньому по Україні. Цей показник зростання злочинності вищий лише в Дніпропетровській (63,2%), Чернігівській (47,9%), Кіровоградській (44,1%) областях, АР Крим (40,9%).

Особливо непокоїть громадян зростання на 43,6% зареєстрованих тяжких видів злочинів загально кримінальної спрямованості, в тому числі висока динаміка зареєстрованих тяжких та особливо тяжких злочинних посягань в АР Крим (+77,2%), Закарпатті (+64,7%), Кіровоградській (+54,3%) області. Схоже, ця тенденція захопила і Донецьку область, де загальна кількість таких злочинів зросла на 51,7%.

Крім того, високою залишається питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів (від 40,1 до 44,7%) в загальній структурі загально-кримінальної злочинності в Київській, Житомирській, Одеській, Сумській та Хмельницькій областях.

Новому керівництву МВС не вдалося налагодити ефективну профілактику найбільш поширеного виду злочину – крадіжок. В квітні-травні 2010 р. середньомісячна динаміка у порівнянні з січнем-березнем збільшилась на 18,9%. Найбільший приріст фактів крадіжок

залишається в Полтавській (240,7%), Херсонській (200,1%), Дніпропетровській (199,6%), Донецькій (178,1%), Львівській (176,3%) областях, АР Крим (219,1%).

Всупереч проголошеному МВС жорсткому підходу реагування на корупційні прояви, жодного факту легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, не викрито за часів нового керівництва у Вінницькій, Полтавській, Харківській, Черкаській областях.

Не минули недоліки і Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю. За два останні місяці викрито лише 4 організовані злочинні групи з міжнародними зв'язками, при 15 в 1 кварталі 2010 р.

Досить скромні здобутки щодо виявлення організованих злочинних груп мають підрозділи Кіровоградської, Миколаївської, Сумської областей. Лише по одній групі викрито в Івано-Франківській, Львівській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській областях та м. Севастополі.

Про що можуть розповісти нормативні документи МВС України

Одну з найбільш чисельних категорій нормативної бази МВС України від моменту призначення нового міністра склали накази щодо призначень осіб з числа «нової команди» на керівні посади центрального апарату та територіальних підрозділів, рішення оперативних нарад керівництва та засідань колегії МВС щодо розгляду таких призначень, а також чисельні розпорядження щодо відкомандирування низки працівників до інших областей та підрозділів.

Аналізуючи нижче доцільність та ефективність таких масових кадрових перестановок, ми маємо констатувати, що цей пласт документів лише відобразив один з основних напрямків роботи нового уряду у перші три місяці його діяльності.

Втім, на фоні масових кадрових переміщень персоналу ОВС з чисельними порушеннями відомчих інструкцій та національного трудового законодавства, зустрічаються практично поодинокі приклади відновлення порушених трудових прав працівників ОВС.

Так, наказом МВС України від 31.03.10 № 99 «Про скасування окремих наказів ГУМВС України в Черкаській області» розглянуто факт зменшення розміру грошового утримання колишньому заступнику начальника УМВС – начальнику Слідчого управління полковнику міліції Т. Грошове утримання було суттєво зменшено, коли останній перебував у черговій відпустці та на лікарняному. Наказом вимагається скасувати накази, якими було зменшено розмір грошового утримання та виплатити заборгованість по заробітній платні полковнику міліції Т. згідно із законодавством.

Новим керівництвом МВС України були виконані традиційні кроки, які демонструють готовність вдосконалити оперативно-служ-

бову діяльність за основними напрямками, про що свідчать такі документи, як:

1. Вказівка 183 від 25.03.10 «Про вжиття заходів щодо покращання стану розкриття та розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених у минулі роки».
2. Вказівка 281 від 19.04.10 «Про недоліки в організації службової діяльності чергових частин та стан оперативного інформування в органах внутрішніх справ».
3. Вказівка 321 від 03.05.10 «Про організацію розкриття та розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів».
4. Вказівка 327 від 05.05.10 «Про недоліки в організації розкриття та розслідування злочинів економічної спрямованості та вжиття заходів щодо їх усунення».

Окреме місце серед цих документів займає розпорядження МВС України № 291 від 23.04.10 «Про розроблення пропозицій щодо критеріїв оцінювання діяльності системи органів МВС України». Ним, до речі, передбачено «...до 25.05.10 підготувати пропозиції щодо критеріїв оцінювання діяльності системи органів МВС України». Зміст поданих міністру пропозицій, безперечно, буде досить цікавим для громадськості, оскільки надасть змогу висловити свої міркування стосовно вдосконалення критеріїв оцінки та запровадити їх у механізм підведення підсумків роботи підрозділів ОВС України.

Як позитивний факт, слід відзначити **документи, спрямовані на запобігання порушень прав людини**. Такою, зокрема, є *вказівка 318 від 29.04.10 «Про організацію конвоювання підсудних»*. У вказівці розглядається проблемні питання роботи судів, пов'язаних із несвоєчасним доставлянням підрозділами ОВС до приміщень судів осіб, які тримаються під вартою. У додатку до вказівки міститься таблиця Державної судової адміністрації щодо випадків відкладення розгляду кримінальних справ місцевими та апеляційними судами в зв'язку з нездійсненням доставки підсудних, які тримаються під вартою (в розрізі областей). В цілому по Україні таких випадків у 2009 році нараховувалося 12 896, у I кварталі 2010 року – 4 914. Не менш цікавою для подальшого моніторингу її виконання є спільна *вказівка МВС України № 297 та Генеральної прокуратури № 40 від 26.04.10 «Про удосконалення порядку приймання, реєстрації та розгляду в орга-*

нах і підрозділах внутрішніх справ заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються, відомчого контролю та прокурорського нагляду з цих питань».

Реформування та запровадження позитивного досвіду також були окремою темою відомчих документів. Одним з перших з'явилося *розпорядження 226 від 06.04.10 «Про підготовку заходів щодо реформування системи МВС України»*. Розпорядженням створювалася комплексна комісія на чолі із першим заступником міністра Попковим С.Є. та робоча група з підготовки пропозицій. З урахуванням напрацьованих робочою групою передбачалося підготувати пропозиції щодо заходів реформування системи МВС України протягом 2010 року та подати їх на розгляд Міністру. Єдине, що впадає в очі та викликає здоровий сумнів, так це, що цей документ вимагає подання означених результатів вже 8 квітня, тобто через 2 дні після підписання розпорядження.

Слід зазначити також *розпорядження № 242 від 08.04.10 «Про створення робочої групи з питань дослідження проблематики у сфері боротьби із кіберзлочинністю»* та *розпорядження 328 від 30.04.10 «Про створення експертної комісії з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи»*. Останнім документом, зокрема, передбачається створення робочої групи з числа фахівців Департаменту громадської безпеки та вчених Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Результатом роботи зазначеної групи вбачається щоквартальне надання Департаменту громадської безпеки пропозицій стосовно вдосконалення діяльності, а Головному штабу – надання результатів впровадження та апробацій позитивного досвіду роботи.

До недавнього часу, коли було опубліковано рішення міністра створити Інформаційну раду при МВС України, питання взаємодії з громадськістю можна було знайти лише в одному документі. Таким було *розпорядження № 220 від 02.04.10 «Про перевірку діяльності підрозділів ДПС ДАІ»*. Розпорядженням передбачається **створення спільних мобільних груп** «...із числа працівників ДАІ та **Всеукраїнської спеціальної колегії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю**», що виглядає дивним, оскільки в системі МВС мобільні групи із залученням громадськості вже діють з 2005 року, що закріплено відповідним наказом. Але така організація, як зазначена

Колегія, ніколи не залучалася до роботи мобільних груп. Чи означає це бажання міністерства поволі відійти від встановлених ним самим форм взаємодії із неурядовими організаціями?

ДИСКУСІЙНІ ТА ПРОБЛЕМНІ ДОКУМЕНТИ

Саме такими можна назвати щонайменше 3 документи, оскільки вони передбачають здійснення правоохоронців своїх посадових обов'язків у такий спосіб, який з великою вірогідністю буде призводити до порушень прав громадян.

Перший з цих документів – це *вказівка 292 від 23.04.10 «Про створення робочої групи з упровадження в практичну діяльність ОВС України інформаційно-пошукової системи «Розшук-Магістраль».*

У вступній частині зазначається, що інформаційно-пошукова система «Розшук-Магістраль» запроваджується з метою «...попередження можливих терористичних проявів на території України, насамперед на об'єктах Укрзалізниці, затримання особливо небезпечних злочинців, установлення безвісно зниклих громадян, розкриття злочинів та **перевірки осіб, які знаходяться в розшуку**». Хоча як можна перевірити людину, яка свідомо ховається та уникає будь-якого контакту?

Пунктом 2.1. передбачається до 16.04.10 підготувати проекти постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19.03.97 № 252 щодо порядку обслуговування громадян залізничним транспортом та оформлення проїзних документів з унесенням до проїзних документів **прізвища, ім'я та по-батькові, року народження, серії та номери наданого документа**, та розпорядження Кабінету Міністрів України про запровадження в дію інформаційно-пошукової системи «Розшук-Магістраль».

Одночасно передбачена підготовка листа Прем'єр-міністру Азарову М.Я. щодо надання відповідним центральним органам виконавчої влади опрацювати та **погодити в найкоротший термін** зазначені вище проекти постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України.

Незважаючи на те, що остаточне рішення щодо прийняття проектів по суті залежить від результату їх розгляду Кабінетом Міністрів

України, автори вказівки, мабуть, були цілком впевнені у позитивному результаті. Саме так можна розуміти зміст пункту 9, який повідомляє працівникам ОВС: **«Після прийняття постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України щодо введення в дію інформаційно-пошукової системи «Розшук-Магістраль» організувати проведення тендерних закупівель необхідного технічного оснащення та спеціальних засобів для її запровадження».**

Департаменту зв'язків із громадськістю доручається висвітлити в засобах масової інформації **роз'яснення щодо необхідності оформлення** проїзних документів на залізничному транспорті на підставі паспорта або іншого документу, який засвідчує особу, а також унесення до квитка **прізвища, ім'я та по-батькові, року народження, серії та номера документа.**

Документом не менш проблематичним з точки зору практики його виконання є *розпорядження 236 від 08.04.10 «Про вжиття додаткових заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки пасажирів на об'єктах залізничного транспорту».*

Пунктом 13 цього розпорядження надається необґрунтоване поширення владних повноважень посадових осіб ОВС України, оскільки від керівників підрозділів вимагається забезпечити **«...постійний контроль за перебуванням іноземців на об'єктах обслуговування, здійснювати ретельні перевірки документів у іноземних громадян, особливу увагу приділяти наявності реєстраційних карт, виданих прикордонниками».** Нагадаємо, що і постійне спостереження за особою, і перевірка її документів є процедурами специфічними, суворо індивідуалізованими та досить жорстко регламентовані законом, тому їх не можна застосовувати як масову практику чи то до громадян України, чи то до іноземців.

Також слід звернути увагу на положення пункту 14, яким вимагається здійснювати заходи щодо **«...виявлення осіб, які надають допомогу житлом, транспортом нелегальним мігрантам, злочинцям та іншим особам, які представляють оперативний інтерес для органів внутрішніх справ».** Використання такого терміну, як «оперативний інтерес», має досить не прогнозовані наслідки, оскільки на сьогодні немає його юридичного визначення та нормативного закріплення. На практиці ж під цю категорію буде потрапляти необмежене коло людей, що є хибним підходом від самого початку.

Нарешті, слід звернути увагу на те, **як та чим звітуються** органи внутрішніх справ. Цій темі присвячено *рішення колегії МВС України № 5км/1 від 23.04.2010 «Про стан обліково-реєстраційної дисципліни в органах і підрозділах внутрішніх справ України та заходи щодо його покращання», затвердженої наказом МВС України № 152 від 27.04.2010 «Про оголошення рішення колегії МВС України».*

У рішенні відзначається, що в МВС України спеціально були створені мобільні групи для перевірки міськрайлінорганів у 9 областях (Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Київська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Черкаська, Чернігівська,) та двох залізницях (Львівська та Південно-Західна). **За чотири доби** зазначені групи **виявили 380 порушень** обліково-реєстраційної дисципліни, у тому числі 17 випадків прямого приховування заяв і повідомлень про злочини від офіційної реєстрації. Методом екстраполяції можна передбачити, що в цілому на момент перевірки у 33 управліннях теоретично можна було б виявити втричі більше порушень, тобто 1140 фактів, в тому числі – 51 факт прямого приховування інформації від реєстрації.

Про що можуть свідчити наведені цифри? З позиції міністерства викладення самого факту чисельних недоліків обліково-реєстраційної дисципліни використовується для демонстрації прискіпливої уваги до заяв громадян та суворості внутрішнього контролю за діями працівників ОВС. І якщо такі акції раптового контролю проводяться регулярно, то вони, беззаперечно, мають позитивний, стимулюючий ефект.

З іншого боку, ефективність зазначених перевірок важко оцінити об'єктивно, оскільки невідомо, скільки підрозділів ОВС було перевірено в кожній області. Також невідомо, до якого періоду відносяться заяви та повідомлення громадян, стосовно яких були виявлені порушення – чи були це заяви, подані протягом останнього місяця, чи подані з початку року, чи подані будь-коли, але виявлені під час раптової перевірки? Це питання є досить суттєвим, оскільки відповідно до статистики МВС за I квартал 2010 року було зареєстровано 667,6 тис. заяв та повідомлень про злочини, що вчинені або готуються. Тобто щомісяця усі підрозділи ОВС у 27 регіонах та на 6 залізницях реєстрували близько 222 533 таких заяв.

Якщо перевірками міністерства було викрито 380 порушень протягом одного місяця, а теоретично могло б бути викрито 1140, то

це складає лише 0,5% від загальної кількості зареєстрованих заяв. Цифра є досить невеликою, проте вона буде ще меншою, якщо зазначені у рішенні колегії факти порушень стосувалися заяв, поданих не останнього місяця, а скажімо, протягом перших 3-х місяців 2010 року.

У будь-якому разі, ми маємо віддати належне рішучості МВС України не миритися з фактами неправильної реєстрації заяв та повідомлень громадян.

Проте одночасно ми маємо запитати – чи дійсно зазначені піввідсотка відображають реальний стан неякісної реєстрації повідомлень про злочини? Якщо ні (з оглядом на те, що були перевірені не усі підрозділи у зазначених регіонах), то виникає інше питання – наскільки ефективно працювали мобільні групи, які виявили досить незначну кількість порушень?

Ці сумніви підтверджують самі працівники міністерства, які далі у преамбулі рішення колегії зазначають: **«Значного поширення** набули факти nereєстрації заяв громадян про злочинні прояви або прийняття за ними незаконних рішень... Чимало фактів приховування від реєстрації повідомлень про злочинні прояви, які надходять від населення спецлінією «102», та повідомлень лікарів про кримінальні травми».

Ми сподіваємося, що відповіді на ці запитання будуть надані через засоби масової інформації, оскільки і сама резолютивна частина Рішення покладає обов'язок на Департамент зв'язків із громадськістю «...поінформувати громадян про заходи, які вживаються органами і підрозділами внутрішніх справ для забезпечення повноти обліку і реєстрації злочинів...».

Оцінка кадрової політики нового керівництва МВС України

В пострадянський період соціально-політична нестабільність, недосконалість законодавства, постійне зростання навантажень на особовий склад, обмежене фінансування та проблеми матеріально-технічного забезпечення фактично стали звичним в діяльності керівників міліцейських відомств. Все це наприкінці 1990-х років ускладнило організацію роботи з протидії злочинності та охорони правопорядку, оскільки виникла загроза для збереження стабільного складу персоналу, особливо через масовий відтік професіональних керівників. Досить швидко для України набула розповсюдження практика «виправлення кадрових помилок» попередників, а також часті ротації керівників усіх рівнів під гаслом повернення професіоналів, усунутих «з суто політичних міркувань», що суперечить принципам сучасного менеджменту. Як результат, сьогодні кадрове забезпечення залишається однією з найскладніших проблем органів внутрішніх справ.

З цих позицій не стала виключенням чергова зміна керівництва МВС України, яка стала початком тривалого та масового процесу заміни керівної ланки підрозділів органів внутрішніх справ усіх рівнів – від департаментів міністерства до міських та районних відділів.

ХТО ПІШОВ

Насамперед, в Міністерстві внутрішніх справ в перші дні після призначення нового міністра були замінені усі (за винятком Мармазова В.Є.) заступники, 90% керівників департаментів, переважна

більшість керівників управлінь та відділів. Так, з 27 начальників територіальних управлінь внутрішніх справ областей на службі було залишено лише *трьох*: Куп'янський М.Г. (Донецьк), Цимбалюк М.М. (в порядку ротації переведений у Львів з Полтави) та Поліщук В.К. (переведений з Вінниці у Тернопіль). Решта звільнена на пенсію, а Поліщук В.К. згодом теж був звільнений міністром.

Без попередньої експертизи та відповідного планування розпочалися зміни у структурі МВС, зокрема, було створено новий департамент (Департамент фінансової та економічної безпеки), функції та завдання якого невідомі до цього часу та, одночасно, ліквідовано Управління моніторингу дотримання прав людини. При цьому робиться наголос на необхідності рішучого скорочення (на 50–55%) центрального апарату міністерства без оприлюднення чітких критеріїв та аргументації.

Проведені опитування працівників показали, що в усіх областях кадрові ротації відбувалися практично за одним сценарієм. На першій робочій нараді за участю нового керівника обласного управління заступникам начальника та начальникам служб було запропоновано подати рапорти з проханням про звільнення з займаних посад за власним бажанням. Тільки після цього попередній керівний склад проходив оцінку діяльності та отримував рішення керівника або про звільнення з посади, або ж – про можливість продовження служби. Звільнення, як за «власним бажанням», так і всупереч волі частини керівників, проходять, в основному, без жодних пояснень та з чисельними порушеннями трудового законодавства. Аналіз кадрових змін на рівні заступників начальників обласних управлінь також свідчить саме про такий, вкрай шкідливий підхід до кадрових ротацій, коли призначені керівники замінюють попередній склад заступників кандидатами, заздалегідь відібраними ними власно.

Лідером по кількості заміненних заступників є Дніпропетровська область, де було замінено 7 заступників з восьми та залишено в посаді лише заступника по ресурсному забезпеченню. В Автономній Республіці Крим було замінено 5 заступників, у Вінницькій, Запорізькій, Миколаївській та Одеській – по 4, Кіровоградській та Сумській – по 3 заступника начальника управління.

ХТО ПРИЙШОВ

Призначення нових керівників відбулось у короткий термін, що є безперечною ознакою командного стилю кадрових змін, продуману та завчасну їх підготовку. Після призначення нових начальників областей у більшості з них через досить стислий термін вже були призначені нові заступники та керівники провідних служб: боротьби з організованою та економічною злочинністю, ДАІ, міліції громадської безпеки. Так, в Запорізькій області, з призначенням на посаду начальника управління Сербі В.І., його першим заступником, першим заступником-начальником кримінальної міліції та заступником начальника-начальником слідчого управління були без зволікань, протягом квітня місяця призначені Козицький В.І., Чебурахін О.М. та Монастирський Ю.А. – вихідці з числа працівників «донецької» міліції. Подібні швидкі призначення з превалюванням вихідців з донецького регіону відбулися й в Луганській, Сумській, Чернігівській областях та АР Крим.

Характерною ознакою нових кадрових змін в МВС України є призначення на посади керівників обласного рівня до 30% працівників міліції, які в різні часи та за різних обставин вже були звільненими зі служби, а окремі з них – неодноразово.

Так, начальник УМВС України в Житомирській області полковник міліції Івакін Ю.В. (до останнього призначення мав досвід служби в Луганській та Дніпропетровській областях, м. Києві) **звільнявся на пенсію тричі**, причому 2 рази (згідно з його заявою в інтерв'ю) – «через зміну влади», а начальники УМВС України в Миколаївській та Вінницькій областях – звільнялись двічі. Серед поновлених на службі – сьогоднішні керівники АР Крим, Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Миколаївської, Харківської та Чернівецької областей.

Призначення окремих керівників номенклатури МВС, в тому числі начальників обласних управлінь, відбулося із порушенням вимог основного «кадрового» документу МВС України – Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ (затверджене 29 липня 1991 року Постановою Кабінету Міністрів України № 114), зокрема положень ст.ст. 5, 7 та 8 щодо максимально допустимого віку перебування на службі та ви-

мог Закону України «Про загальний військовий обов'язок» стосовно умов перебування в запасі Збройних Сил.

Наприклад, на посаду начальника ГУМВС України в Сумській області було призначено колишнього полковника міліції Дяченка П.М., якому виповнилося 58 років (останніх сім з яких, після звільнення в 2003 р., він не служив). Статус Дяченка зазначені Положення та Закон визначають досить чітко – він знаходиться *«у відставці за віком, знятий з військового обліку»*, тобто – *«для служби непридатний»*. Але досвід, отриманий під час служби на Донеччині та Сумщині на посадах середнього та старшого начальницького складу, виявився визначальним в ході його призначення.

Ці ж вікові проблеми актуальні й для поновлених колишніх полковників міліції, сьгоднішніх керівників Житомирщини (56 років), Миколаївщини (56 років), Чернівеччини (55 років).

Не менш характерною ознакою нових кадрових призначень є наявність тривалого періоду між звільненням та поновленням на службі окремих керівників. Цей фактор є вирішальним у здатності нових «поновлених» керівників вільно володіти ситуацією у сфері законодавства та змін у правоохоронній практиці, що відбулися останнім часом.

Наприклад, в Одесі начальником ГУМВС призначено колишнього полковника міліції Яцкова М.В., який в період з 1988 по 1996 рр. проходив службу на посадах середнього начальницького складу підрозділів Донецької області, але після звільнення з органів внутрішніх справ в 1996 р. до нещодавнього призначення на посаду начальника ГУМВС працював в податковій та митній службах.

Вже згадуваний раніше начальник ГУМВС України в Сумській області Дяченко П.М. був звільнений з ОВС сім років тому. Протягом останніх років він працював в службі безпеки ВАТ «Хімпром» м. Суми, що наврядчи сприяло поповненню теоретичних знань та практичного досвіду колишнього оперативного працівника в галузі діяльності ОВС.

Аналогічна ситуація склалася й у керівників Вінниччини, Житомирщини.

Саме тому проведення трьохденних курсів для зазначеної категорії керівників, яке мало місце в травні поточного року, виглядає не надто ефективним, адже видається малоімовірним, що за три дні

ними були хоча б частково засвоєні не лише зміни законодавства, але й сучасні європейські стандарти роботи правоохоронних органів.

В числі кадрових змін є й призначення, які виглядають сумнівними не лише з погляду нормативних актів МВС, але й кримінального законодавства. Це стосується, перш за усе, призначень на посади начальників УМВС в Рівненській, Івано-Франківській, Закарпатській та Черкаській областях працівників (О. Сало, В. Варцаба, В. Русин та В. Дерновий відповідно), які свого часу **розшукувалися міліцією за діяння**, що підпадають під кваліфікацію окремих статей Кримінального кодексу України. При цьому незрозумілою залишається позиція Генеральної прокуратури України, яка, незважаючи на відсутність підстав для закриття кримінальної справи відносно В. Дернового за п. «е» ст. 1 Закону України «Про амністію» (він не є засудженим, оскільки обвинувальний вирок відсутній, а наявність сімдесятирічного батька на час вчинення злочину також не є підставою для звільнення його від відповідальності) до теперішнього часу не опротестувала рішення суду.

Сьогодні ми також можемо констатувати той факт, що низка призначень нових керівників були здійснені всупереч службовій доцільності, без урахування вимог до належного рівня професіоналізму кандидатів, їх організаторських здібностей, знання оперативної обстановки та навичок оперативної роботи.

Так, заступником начальника УМВС в Кіровоградській області було призначено майора міліції Дубенка Олександра Івановича, відомого тим, що, в порушення Положення про проходження служби, він був прийнятий на службу в Кіровоградський юридичний інститут в 40 років (згідно з Положенням про проходження служби це дозволено робити до досягнення 30-річного віку). З сержанта міліції він незрозумілим чином став капітаном, а через пару місяців – майором міліції. Відповідно до інтернет-заяви кіровоградців «Відкрите звернення до Президента України» Дубенко О.І. приймав активну участь у використанні праці студентів на Соколівському цегельному заводі, що мабуть й стало однією з можливих причин його призначення з посади викладача навчального закладу відразу на посаду заступника начальника УМВС області по ресурсному забезпеченню.

Незрозумілим залишається й призначення на посаду першого заступника начальника – начальника УБОЗ ГУМВС України в Сумсь-

кій області, коли професіонала своєї справи полковника міліції Пахомова В.В. замінив головний оперуповноважений-інспектор Південно-Східного антикорупційного бюро (на правах відділу) в м. Дніпропетровськ підполковник міліції Єфремов В.Б. Адже наврядчи головний оперуповноважений є сформованим керівником рівня заступника начальника обласного управління. Проте, як виявляється до Дніпропетровська Єфремов В.Б. працював у підрозділах боротьби з економічною та організованою злочинністю в Донецькій області (!) на посадах середнього начальницького складу, що й обумовило вочевидь його стрімке кар'єрне зростання.

Заступником начальника ГУМВС в Сумській області – начальником кримінальної міліції призначений колишній полковник міліції Палькін М.В. Свого часу він також працював в слідчих підрозділах Донецької області (!), а після звільнення – в Донецькій територіальній судовій адміністрації. Тобто практично Палькін М.В. не мав ані досвіду роботи в оперативних службах, ані допуску до оперативної роботи. Проте новим керівництвом міністерства його призначення було схвалено.

Значного резонансу серед працівників міліції Вінниччини набула заміна керівника Гайсинського райвідділу полковника міліції Олійника В.В., якого 26 березня безпричинно звільнили з посади та вивели в розпорядження начальника ГУМВС. На його місце призначили начальника відділення охорони. Після чергової розмови з новим керівництвом про своє майбутнє в органах внутрішніх справ Олійник В.В., вочевидь знаходячись у схвильованому емоційному стані, загинув 13 квітня в ДТП на особистому автомобілі. Хоронили його на день народження – 15 квітня. Хоронили його з почестями, говорячи, що він був професіоналом оперативної роботи, які дуже потрібні системі.

Подібні кадрові зміни вказують не лише на недоліки в доборі керівних кадрів, а й створюють підґрунтя для несприйняття особовим складом таких призначень.

Продовжує дивувати громадськість введення до складу колегії Міністерства внутрішніх справ України «правозахисника» із небездоганною репутацією Е. Багірова, який тепер в одній своїй особі має представляти усе громадянське суспільство. Таке рішення було прийняте Міністром всупереч Положенню про колегію центрального ор-

гану виконавчої влади, (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2003 року № 1569). Відповідно до Положення представники громадських організацій можуть бути членами колегії лише у *випадках, передбачених положеннями про відповідні центральні органи виконавчої влади*. До відома керівництва МВС повідомляємо, що такі випадки ані Положенням про Міністерство внутрішніх справ, ані будь-яким іншим оприлюдненим документом не передбачені.

Водночас, чисельні за своїми негативними прикладами зміни керівного складу в областях мають і свої виключення. Так, новий керівник УМВС Житомирської області Івакін Ю.В. попередив особовий склад про можливість проведення змін у керівному складі, одночасно озвучивши чіткі критерії для таких кроків. Основні з них – невиконання поставлених завдань з покращення оперативно-службової діяльності підрозділів та поліпшення їх матеріально-технічного забезпечення. Аналогічним чином поступили й керівники Миколаївської та Хмельницької областей.

ЯКИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Чисельні звільнення керівного складу органів та підрозділів внутрішніх справ України з суто політичних міркувань, в сукупності із перспективою прийняття змін до законодавства, які значно погіршують умови пенсійного забезпечення, сприяли стрімкому росту чисельності пенсіонерів органів внутрішніх справ.

В березні, квітні та на початку травня 2010 року військово-лікарські комісії були переповнені кандидатами на звільнення. Замість належної роботи працівники міліції десятками (у великих підрозділах – сотнями) намагались прискорити день свого звільнення. Із запізненням на місяць було направлено заспокійливий лист «Про проведення роз'яснювальної роботи серед особового складу» (№ 5250/Вн від 25.03.2010 р.) з вимогою зупинити відтік професіоналів. Проте фактор часу був втрачений. В цілому по Україні за 4 місяці поточного року з органів внутрішніх справ звільнилось біля 4 200 співробітників, з них у квітні – понад 2300 осіб (54,7%). Більшість зі звільнених є працівники віком до 40 років.

Працівники, звільнені силоміць – з однієї сторони, та бажаючі отримати більш-менш пристойну пенсію – з іншої, значно поповнили армію пенсіонерів ОВС, яких на початок року, згідно з листом МВС України від 27 січня 2010 р. «Про стан організації соціальної роботи в органах та підрозділах внутрішніх справ», нараховувалося понад 195 тис. осіб.

ПИТАННЯ

Кадрова політика перших 100 днів нового керівництва МВС породила низку запитань, а саме:

1. Яким чином керівництво міністерства може пояснити чисельні факти порушень чинного законодавства під час звільнення/призначення працівників?
2. Яким чином керівництво МВС планує зміцнювати службу дисципліну за умов хронічного недотримання прав працівників ОВС з боку самого керівництва?
3. Чи відмовились поновлені на службі високопосадові пенсіонери від раніше встановлених пенсій? Чи направили вони в пенсійні служби заяви щодо призупинення нарахування їм пенсій з дня поновлення на службі?
4. Яким чином та за який кошт буде вирішене питання позачергового придбання на пільгових умовах житла для значної кількості поновлених та призначених керівників різного рівня? Нагадаємо, що у зв'язку з браком коштів, державний бюджет України на 2010 рік не передбачує бюджетної програми «Будівництво (придбання) житла для осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ». А всього на початок 2010 року на квартирному обліку перебуває 24,8 тис. працівників ОВС.
5. Якщо коштів бракує навіть для заробітної плати наявному особовому складу і доводиться скорочувати ціле управління моніторингу дотримання прав людини в Апараті Міністра, то звідки беруться кошти для капітальних ремонтів кабінетів, закупки нових імпортних меблів, службових автомобілів і т. п.?

Надаючи загальну оцінку кадрових призначень нових керівників територіальних підрозділів, можна цілком впевнено казати про явну політизацію кадрової роботи силового інституту держави, який принципово має стояти поза політикою. На це вказують швидкість, масовість та неаргументованість зміщень чи перепризначень, невідповідність цих зміщень вимогам чинного законодавства, наявність «донецького сліду» в біографіях значної кількості нових керівників. Як негативний результат такого стилю управління, можна очікувати погіршення стану дотримання прав людини як з боку рядових виконавців, так і з боку керівників органів внутрішніх справ.

Відсторонення громадськості від участі у контролі за дотриманням прав і свобод людини в органах внутрішніх справ

Однією з головних ознак сучасної правової держави є високий рівень розвитку та інтенсивності взаємовідносин громадянського суспільства та інститутів влади. Побудова моделі стосунків «громадськість-влада» на принципах рівного партнерства, надійності та довіри є запорукою політичної стабільності у країні, життєздатності демократичних змін, дотримання державою прав і основоположних свобод.

Важливою формою таких взаємовідносин є громадський контроль за діяльністю державних інституцій. Саме громадський контроль, як інструмент безпосередньої участі народу в управлінні державою, є гарантом існування відповідального і підпорядкованого суспільству уряду. Причина полягає у самій природі громадського контролю, як поняття, безпосередньо пов'язаного та спорідненого з поняттям демократії.

Міліція, як державний озброєний орган виконавчої влади, що захищає права та інтереси громадян, не може бути вільною від контролю з боку цих громадян і повинна звітувати перед громадськістю за свою діяльність. Лише громадський контроль дає можливість пересвідчитись у тому, що правоохоронне відомство діє в інтересах громадян та у визначеному правовому полі, а не є виконавцем окремої політичної волі та інструментом зловживання владою.

Принцип підконтрольності міліції громадянському суспільству закріплений у багатьох нормативно-правових документах, в першу чергу в Конституції України та Законах України «Про міліцію», «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», «Про об'єднання громадян». Україною також ратифікований Факультативний протокол

до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки чи покарання, яким передбачається створення національних превентивних механізмів попередження катувань в Україні та проведення незалежного інспектування місць несвободи, в тому числі і в системі ОВС.

Слід зазначити, що міліція, будучи по своїй суті, напевно, одним з найбільш недемократичних та непрозорих органів влади, тривалий час не вбачала позитивних сторін у співпраці з громадськістю, розцінюючи бажання цивільних осіб здійснювати контроль над нею як порушення своїх відомчих інтересів і не розуміючи, що тільки при такій співпраці можливо реальне покращення взаємовідносин правоохоронних органів та суспільства.

Неодноразово публічно декларуючи свою готовність до співробітництва з громадськими організаціями та проголошуючи лозунги на кшталт «Міліція з народом» та «Міліція і народ – партнери», правоохоронне відомство продовжувало залишатися закритою структурою, у якій порушення прав і свобод громадян приховувались і, відповідно, не визнавались.

Лише починаючи з 2005 року Міністерство внутрішніх справ України, спочатку поступово і обережно, а у подальшому більш впевнено і цілеспрямовано, почало робити перші кроки по наданню суспільству можливості ознайомитись зі своєю діяльністю, здійснювати цивільний моніторинг стану дотримання прав людини у ізоляторах тимчасового тримання та брати участь у процесі прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення прав громадян.

Введення до складу центрального апарату Міністерства внутрішніх справ посади радника Міністра з прав людини та гендерних питань, формування при МВС України та обласних управліннях міліції Громадських рад з питань забезпечення прав людини, створення Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС з представництвом співробітника управління у кожному регіоні України – було тим довгоочікуваним проривом «залізної завіси» відчуження української міліції, яка будувалась ще за часів СРСР. Ці позитивні зрушення підтвердили волю МВС нарешті досягнути цивілізованих та демократичних взаємовідносин з громадськістю, що в певній мірі вплинуло на рівень довіри суспільства до міліції та дало можливість сподіватись на розширення і зміцнення таких відносин у подальшому.

Проте після президентських виборів 2010 року, Україна була в черговий раз втягнута у складний та болісний процес реформування держави та суспільних відносин. Нова влада публічно проголосила кінцеву мету таких реформ – внутрішня політична та економічна стабільність, розбудова демократичної держави, інтеграція у європейське співтовариство, забезпечення верховенства права та можливості вільного розвитку кожної особи, визнання людини, її прав і свобод вищою соціальною цінністю. Але практична реалізація зазначеної програми потребує від уряду країни проведення істотних змін у механізмі здійснення правоохоронної діяльності, серед яких питання гарантування суспільству можливості здійснювати контроль за неухильним дотриманням міліцією прав кожного індивідуума потребує особливої і першочергової уваги.

На жаль, ті зміни, які відбувались протягом 100 днів управління державою новим урядом, дають підстави вважати, що нове керівництво Міністерства внутрішніх справ на чолі з Анатолієм Могильовим повернулося до моделі міліцейського відомства, як закритої самодостатньої системи з власними інтересами, що докорінно відрізняються від інтересів суспільства. Сутність проведених за останні кілька місяців «реформістських» заходів не залишає ілюзій і чітко демонструє – міліції не подобається громадська активність, і вона має намір суттєво її обмежити. Доводиться також констатувати, що публічно проголошені МВС тези щодо необхідності співпраці з громадськістю не мають практичного втілення і залишаються лише популістськими гаслами.

Аналізуючи діяльність новопризначеного Міністра внутрішніх справ за перші 100 днів роботи нового уряду, необхідно виділити наступні невважені та навіть помилкові управлінські рішення, які вже призвели до істотного погіршення стану дотримання прав громадян у правоохоронних органах та викликають найбільше невдоволення у суспільстві, зокрема:

1. Ліквідація Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС при Апараті Міністра МВС України та скорочення посад помічників Міністра внутрішніх справ з питань дотримання прав людини.

Певно є символічним, що одним з перших наказів новопризначеного керівника МВС був наказ про розформування Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ (УМДПЛ), яке було створено в МВС України у 2008 році. Розуміючи непопулярність такого кроку у суспільстві, керівництво міліцейського

відомства намагались завуалювати ліквідацію УМДПЛ під його реорганізацію, але скорочення 27 посад помічників Міністра з дотримання прав людини, що представляли вказане управління у кожній області, якнайкраще свідчить про справжню мету такого рішення.

Слід зазначити, що Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС було по своїй суті унікальним інструментом визначення громадської думки про діяльність органів правопорядку та реалізації волевиявлення суспільства щодо необхідних, з позиції громадськості, змін у правоохоронній системі. Будучи як органом контролю, так і органом постійного моніторингу у сфері забезпечення законності в органах внутрішніх справ, Управління займалось систематичним спостереженням, аналізом і оцінкою стану дотримання прав людини у міліції із широким залученням до такої роботи представників громадських організацій. Винятковість ліквідованого управління полягала і у органічному поєднанні здійснення ним відомчого та громадського контролю за дотриманням прав громадян у правоохоронних органах. Так, працівники управління не тільки особисто проводили інспекційні перевірки підрозділів внутрішніх справ, а і організаційно забезпечували діяльність мобільних груп за участю представників громадськості, які з метою виявлення порушень прав громадян регулярно здійснювали раптові візити до райвідділів міліції, у тому числі у нічний час.

Управління моніторингу дотримання прав людини відіграло значну роль у підвищенні результативності функціонування Громадських рад з питань забезпечення прав людини, які діяли при обласних управліннях міліції. Саме помічники Міністра, як відповідальні секретарі цих рад та одночасно як співробітники УМДПЛ, контролювали хід виконання міліцією прийнятих на засіданнях рішень та здійснювали відповідне інформування членів ради від громадськості.

Крім цього, працівниками УМДПЛ в регіонах забезпечувалась участь представників громадських організацій у прийомах громадян та проведенні службових перевірок за отриманими скаргами про факти порушення прав людини у міліції, організовувалось залучення громадськості до проведення занять з персоналом ОВС з проблематики прав людини.

Ліквідація УМДПЛ, яке ефективно сприяло налагодженню контролю за міліцією з боку громадськості, викликало широкий нега-

тивний резонанс та невдоволення суспільства такою політикою МВС. 31.03.2010, з ініціативи Української Гельсінської спілки з прав людини, Президенту України Віктору Януковичу та Прем'єр-Міністру України Миколі Азарову було направлено офіційне звернення 250 громадських організацій з вимогою посприяти перегляду прийнятого Міністром внутрішніх справ рішення про розформування УМДПЛ та скорочення посад помічників Міністра з дотримання прав людини. У зверненні повідомлялось, що таке рішення розцінюється громадськістю як свідомо і спланована відмова від демократичних здобутків. У відповідь Президент України офіційно заявив, що він не підтримує дії по ліквідації Управління моніторингу дотримання прав людини та рекомендував Міністру внутрішніх справ поновити його роботу. Незважаючи на це, керівництво МВС не тільки не прислухалось до рекомендацій голови держави, а навпаки – прискорило процес розформування УМДПЛ, фактично унеможливаючи виконання помічниками Міністра своїх обов'язків у регіонах та проводячи їх звільнення з грубими порушеннями законодавства про працю.

Такі дії керівників міліцейського відомства призвели до фактичного згорання апробованої на протязі 5 років системи громадського контролю за дотриманням прав людини у міліції, системи, яка вже пройшла випробування часом та довела свою ефективність. У першу чергу це стосується призупинення роботи постійно діючих мобільних груп з моніторингу забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ та громадських рад з питань забезпечення прав людини при обласних управліннях міліції.

2. Призупинення діяльності мобільних груп з моніторингу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ.

Починаючи з березня 2010 року, керівництвом обласних управлінь міліції практично заблоковано роботу громадських мобільних груп з моніторингу забезпечення прав людини, які є прообразом та на сьогоднішній день єдиною в Україні діючою моделлю національного превентивного механізму по попередженню катувань у місцях позбавлення волі.

З ініціативи та при безпосередній участі громадських організацій, групи розпочали свою діяльність ще у 2005 році, спочатку як експеримент в окремих регіонах, а у подальшому, за сприянням тогочасного керівництва МВС, поступово поширили систему громад-

ського моніторингу дотримання прав людини в міліції на всю Україну. Залучені до складу мобільних груп представники громадськості, після проходження спеціальної підготовки на організованих правозахисними організаціями тренінгах за 4 роки регулярних моніторингових візитів до підрозділів внутрішніх справ набули необхідного практичного досвіду обстежень ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ) та кімнат для доставлених і затриманих, що являлось запорукою не тільки неупередженого, але і компетентного контролю за дотриманням прав громадян.

Без сумніву, що саме активна робота мобільних груп у 2005–2009 роках та принципова позиція їх членів щодо неприпустимості перебування громадян у непристосованих місцях несвободи, були однією з причин кардинального покращення побутових умов перебування громадян в ІТТ, забезпечення належного харчування і медичного обслуговування затриманих, постійного підтримання у камерах належного санітарного стану тощо. Тільки той факт, що на вимогу мобільних груп, підтриману згодом Генеральною прокуратурою та офісом Омбудсмана, було зупинено діяльність 17 ІТТ з нелюдськими умовами тримання заарештованих, свідчить про ефективність залучення громадськості до контролю за місцями несвободи.

В свою чергу, призупинення новим керівництвом МВС України діяльності мобільних груп практично позбавило суспільство можливості не тільки продовжувати роботу по приведенню спецустанов

Таблиця № 1. Дані про кількість відвідувань підрозділів міліції громадськими мобільними групами та помічниками Міністра з метою моніторингу дотримання прав і свобод громадян

№	
1.	Кількість візитів громадських мобільних груп до підрозділів міліції
2.	Кількість візитів помічників Міністра з дотримання прав людини до підрозділів міліції

міліції до європейських стандартів, а і взагалі контролювати дотримання прав громадян у цих місцях обмеження волі, чим створюється підґрунтя для поступового повернення органами правопорядку до порочного досвіду безпідставного затримання громадян та порушення термінів їх тримання у місцях позбавлення волі.

Особливе занепокоєння викликає факт повного призупинення практики відвідування мобільними групами райвідділів міліції у нічний час. Саме раптові нічні візити представників громадських організацій до підрозділів внутрішніх справ були вагомим фактором попередження випадків необґрунтованого затримання і доставляння громадян до міліцейських підрозділів, застосування до них протиправних та насильницьких методів отримання свідчень. Незважаючи на це, з часу призначення нового керівництва МВС України громадськість не мала можливості провести жодної нічної перевірки.

Наведена нижче порівняльна таблиця у цифрах підтверджує загрозливу для суспільства тенденцію на обмеження рівня громадського контролю за діяльністю ОВС, до якої призвела сучасна позиція МВС України з цього питання.

Слід зазначити, що кінцевою метою перевірок міськрайорганів міліції, які здійснювались мобільними групами та помічниками Міністра з питань дотримання прав людини, є не просто фіксація виявлених порушень, а і підготовка та надання керівництву органів внутрішніх справ експертних рекомендацій по їх усуненню,

протягом 5 місяців 2009 року	протягом 5 місяців 2010 року	З часу призначення на посаду нового Міністра внутрішніх справ (березень-травень 2010 р.)
198	28 (-86%)	12
389	150 (-61,5%)	11

контроль за виконанням міліцією цих рекомендацій та ініціювання службових розслідувань за встановленими фактами порушень прав громадян.

Проведене новим керівництвом МВС України відсторонення громадськості від таких спільних інспекційних перевірок позбавило її можливості бути ініціатором питання порушення службових розслідувань за фактами недотримання прав громадян правоохоронцями та виступати у ролі гаранта неупередженості таких розслідувань. Практика свідчить, що начальники міліцейських підрозділів, втім як і керівники будь-яких державних установ і відомств, не зацікавлені у виявленні і оприлюдненні випадків порушень прав людини їхніми підлеглими, оскільки це погіршує імідж установи та у багатьох випадках призводить до покарання таких керівників. Таке відношення до взаємодії з населенням та принципів відкритості у роботі автоматично призводить до високої латентності порушень прав і свобод людини, оскільки такі порушення в умовах закритої правоохоронної системи за будь-який спосіб приховуються як від громадськості, так і від відомчого статистичного обліку. Одночасно, як це вже було не раз на протязі 18 років незалежності, це сприяє поширенню серед особового складу почуття безкарності, яке породжує нові, більш небезпечні випадки ігнорування ними законодавства, що набувають

Таблиця № 2. Дані про кількість ініційованих громадськими мобільними групами та Управлінням моніторингу дотримання прав людини службових розслідувань за фактами порушень прав громадян в органах внутрішніх справ та покараних за результатами вказаних перевірок винних працівників міліції

№	
1.	Кількість службових розслідувань, ініційованих мобільними групами та працівниками УМДПЛ за фактами порушення прав людини в підрозділах міліції
2.	Кількість співробітників міліції, притягнутих до відповідальності за порушення прав людини у результаті службових розслідувань, проведених відповідно пункту 1.

систематичного характеру. В цих умовах важко недооцінювати роль громадського контролю, який дає можливість встановлювати реальні розміри порушень прав людини та бути вагомим фактором неупередженого проведення міліцією службових розслідувань.

Відмова керівництва МВС України від практики проведення перевірок діяльності своїх підлеглих громадськими мобільними групами одразу призвела до усунення громадськості від можливості безпосередньо впливати на стан дотримання прав громадян у підрозділах міліції, що наглядно демонструє наведена нижче таблиця.

3. Призупинення роботи громадських рад з питань забезпечення прав людини при обласних управліннях міліції.

Ще однією точкою напруги у взаємовідносинах «міліція – громадськість» стали підтверджені діями наміри новопризначеного керівництва правоохоронного відомства змінити формат роботи Громадської ради з питань забезпечення прав людини при МВС України та відповідних рад при управліннях міліції в областях.

Існуюча модель Громадської ради, яка була створена ще у грудні 2005 року, пройшла певний етап розвитку та стала тією формою представницької демократії, яка надавала можливість суспільству приймати опосередковану участь у прийнятті управлінських рішень міліцейським відомством та впливати на формування стратегії від-

протягом 5 місяців 2009 року	протягом 5 місяців 2010 року	З часу призначення на посаду нового Міністра внутрішніх справ (березень-травень 2010 р.)
550	381 (-29,7%)	33
214	71 (-76,9%)	7

носин міліції і громадськості. Громадські ради при МВС України та обласних управліннях міліції були не тільки додатковим елементом суспільного контролю за діяльністю правоохоронних органів, а і тією трибуною, з якої громадськість інформувала міліцію про ті чи інші проблеми з дотриманням прав людини у правоохоронній системі та отримувала необхідні відповіді чи роз'яснення безпосередньо від вищих керівників міліцейського відомства.

Безперечно, громадські ради ще не стали досконалим механізмом співпраці органів внутрішніх справ з громадськістю, але були побудовані на демократичних засадах та захищали, перед усім, не відомчі інтереси міліції, а інтереси суспільства. Це забезпечувалось кількісним превалюванням в радах представників громадських організацій, вибірністю органів управління та колегіальністю прийняття рішень. Саме такий формат діяльності громадських рад обумовлював багатовекторність їх роботи та сприяв зниженню рівня відчуження між міліцією і суспільством.

Проте Міністром внутрішніх справ Анатолієм Могильовим, який на словах не заперечував доцільності існування громадських рад і навіть публічно проголошував свої наміри щодо розширення їх роботи, було прийнято ряд кроків, які свідчать про намір МВС України відійти від демократичних принципів формування рад та організації їх діяльності, передбачених чинним законодавством.

Так, у березні 2010 року особливу стурбованість і обурення громадських організацій викликали публічно проголошені наміри Міністра внутрішніх справ **призначити** співголовою Громадської ради при МВС України з питань забезпечення прав людини очільника МГО «Міжнародна ліга захисту прав громадян України» Едуарда Багірова. Зважаючи на те, що згідно з діючим положенням про Громадську раду посада співголови є посадою виборною, таке авторитарне і відверто незаконне рішення Міністра можливо розцінювати, як грубий наступ на демократичні засади діяльності Ради та її незалежність з наміром забезпечити можливість керування нею у так званому «ручному режимі». Той факт, що призначення нового співголови мало відбутися без попереднього скликання засідання Ради та обговорення його кандидатури з громадськістю, викликає підозри у бажанні міністерства відсторонити від участі у роботі Ради її попередній склад, замінивши його на більш «зручних» осіб. Показово,

що новий глава української міліції, одноосібно плануючи таку заміну у складі Громадської ради при МВС, навіть не обґрунтував цей намір та не ознайомився з результатами роботи ради у минулому.

Зрозуміло, що такі дії МВС України викликали засудження та публічну критику з боку правозахисних громадських організацій, оскільки саме незалежність від міліцейського керівництва була запорукою ефективної та незаангажованої роботи Громадської ради як інструменту громадського контролю.

У свою чергу, така політика обмеження ролі громадськості у контролі за діяльністю правоохоронних органів призвела до практичного згортання роботи громадських рад з питань забезпечення прав людини на місцях. Новопризначені начальники обласних управлінь внутрішніх справ, як правило, не мають досвіду взаємодії з громадськістю і не розуміють суті громадських рад як контрольного, експертного та дорадчого органу, який повинен надавати допомогу міліції у питаннях забезпечення дотримання прав і свобод людини. Більшість обласних керівників міліцейських підрозділів, офіційно визнаючи необхідність співпраці з громадськістю, ініціативи у скликанні громадських рад наразі не виявляють, пояснюючи таку позицію тим, що склад та формат їх роботи буде визначатись дещо пізніше виключно за вказівкою МВС України.

Внаслідок подібних негативних змін, викликаних діями керівництва міністерства, у поточному році відбулось суттєве зменшення кількості засідань громадських рад порівняно з 2009 роком. Так, якщо за 5 місяців минулого року в регіонах України було проведено 36 засідань громадських рад з питань забезпечення прав людини, то протягом січня-травня 2010 року їх було лише 11, при тому, що після зміни керівництва МВС та управлінь внутрішніх справ в областях громадські ради скликались лише тричі.

Така *de-facto* відмова МВС співпрацювати з громадськістю у форматі громадських рад унеможливила виконання на місцях раніше прийнятих Радами рішень, в тому числі реалізацію ряду запланованих і вже підготовлених громадських ініціатив та проектів, спрямованих на покращення стану дотримання прав і свобод громадян в органах внутрішніх справ.

Так, у Черкаській області залишилось невиконаним рішення Громадської ради про проведення «круглого столу» за участю керів-

ництва місцевого УДАІ та низки громадських організацій, в тому числі «Спілки водіїв Черкащини», на якому було заплановано спільно визначити шляхи покращення рівня дотримання міліцією прав учасників дорожнього руху. У Херсонській області не відбулась зустріч начальника обласного управління міліції з делегацією Придністровської Молдавської Республіки з питань підвищення рівня організації протидії торгівлі людьми. У Харківській області залишилось невиконаним рішення про видачу членам Громадської ради відповідних дозволів на проведення перевірок ізоляторів тимчасового тримання, що паралізувало роботу мобільної групи. Керівником міліції Запорізької області призупинено рішення Громадської ради щодо здійснення особистого прийому громадян її членами, а у Миколаївській області – не створені робочі групи з числа представників громадськості для здійснення контролю за окремими напрямками діяльності органів внутрішніх справ.

Згортання роботи Громадських рад при управліннях міліції в областях призвело до призупинення проведення представниками громадських організацій тренінгів та занять з персоналом органів внутрішніх справ з проблематики прав людини. Вказане, без сумніву,

Таблиця № 3. Дані про результати діяльності Громадських рад з питань забезпечення прав людини в органах внутрішніх справ

№	
1.	Кількість проведених засідань Громадських рад
2.	Кількість організованих і проведених громадськістю тренінгів, семінарів та занять з правової тематики з персоналом ОВС
3.	Кількість особистих прийомів громадян, проведених за участю членів Громадських рад
4.	Кількість проведених за участю громадськості прес-конференцій, круглих столів та інших публічних заходів, присвячених діяльності міліції

знизить рівень правової культури співробітників міліції, оскільки існуюча в МВС система професійної підготовки досить поверхово висвітлює особливості дотримання прав людини з боку працівників міліції під час виконання ними службових завдань.

Призупинення діяльності громадських рад унеможливило участь представників громадських організацій у здійсненні особистих прийомів громадян та безпосередньому отриманні від них повідомлень про порушення своїх прав в органах правопорядку, що є втратою чи не найважливішого інструменту громадського контролю за діяльністю міліції.

Наведені нижче у порівняльній таблиці відомості наглядно свідчать про негативні результати розпочатого керівництвом МВС України процесу згортання діяльності громадських рад з питань забезпечення прав людини.

4. Зменшення ступеню відкритості мас-медіа МВС України та зниження рівня інформованості суспільства про порушення прав людини в органах внутрішніх справ.

Призупинення роботи громадських рад та створювані Міністерством внутрішніх справ перешкоди у здійсненні громадського контролю за діяльністю міліції позбавило суспільство можливості отримувати

протягом 5 місяців 2009 року	протягом 5 місяців 2010 року	З часу призначення на посаду нового Міністра внутрішніх справ (березень-травень 2010 р.)
36	11 (-69,5%)	3
173	61 (-64,8%)	2
235	97 (-58,8%)	5
103	25 (-75,8%)	5

вати інформацію про реальний стан дотримання прав і свобод людини у правоохоронній системі.

На фоні звернення до суспільства українських журналістів про запровадження цензури і заборону висвітлювати окремі дії існуючого уряду, можливо констатувати, що подібні процеси у теперішній час відбуваються і у міліцейському відомстві.

Незважаючи на задекларовані МВС наміри вдосконалити співпрацю із засобами масової інформації, таке вдосконалення розуміється виключно як однобічний процес, здійснюваний лише в інтересах міліцейського відомства. Відповідний наказ МВС України від 25.03.2010 № 88 «Про вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації» чітко визначає, що кінцевою метою співпраці МВС і ЗМІ слід вважати забезпечення висвітлення у мас-медіа позитивних здобутків міліції. При цьому зазначеним наказом взагалі не передбачається інформування суспільства про ті негативні явища і процеси у сфері дотримання прав людини, які мають місце у діяльності органів внутрішніх справ. Передбачена наказом обов'язковість повідомлення центрами зв'язків з громадськістю про результати відомчих перевірок за опублікованими критичними матеріалами не може являтися індикатором прозорості діяльності ОВС, як це подається керівництвом міністерства, оскільки вже давно передбачена Законом України «Про звернення громадян» як стандартне реагуванням державного органу.

Не виконуються на місцях і вимоги вищевказаного наказу про неприпустимість ігнорування правоохоронцями права журналістів на безперешкодне отримання інформації та надання міліцією сприяння роботі працівників ЗМІ під час проведення масових заходів. Так, у м. Житомирі 1 червня 2010 року під час проведення громадськістю мітингу солідарності проти міліцейського свавілля поблизу будівлі Управління МВС України у Житомирській області (подібні акції протесту проводились у багатьох містах України у зв'язку із загибеллю студента в Шевченківському райуправлінні міліції м. Києва), працівники міліції у цивільному намагались завадити проведенню мирного пікетування, а у подальшому забороняли представникам мас-медіа фотографувати перебіг подій та намагались провести затримання окремих журналістів. Вказаний факт спроби перешкоджання діяльності представників засобів масової інформації з боку

посадових осіб міліції був оприлюднений у мережі Інтернет та набув значного суспільного резонансу. У той же час на сайті МВС України Департамент по зв'язкам з громадськістю помістив інформацію про те, що громадські акції протесту молоді відбулись в областях без порушень.

Раніше налагоджена за допомогою Громадських рад та помічників Міністра з дотримання прав людини система інформування суспільства про всі без виключення аспекти діяльності міліції шляхом розміщення критичних матеріалів у засобах масової інформації та на сторінках «Права людини» веб-сайтів обласних управлінь міліції, у теперішній час фактично зруйнована. Наразі на сайтах обласних управлінь регулярно оновлюються лише розділи кримінальних новин, висвітлюються зведення та прес-релізи із статистичними даними. При цьому сторінки «Права людини» на вказаних сайтах з часу призначення нових керівників міліції свіжими інформаційними матеріалами не поповнюються, а в окремих областях взагалі здійснено неприхований наступ на право суспільства безперешкодно отримувати об'єктивну інформацію про роботу міліції.

Так, без будь-яких пояснень на сайті ГУМВС України в Черкаській області було закрито електронну сторінку Громадської ради, на якій розміщувались критичні матеріали стосовно діяльності органів внутрішніх справ регіону, в першу чергу інформація громадських мобільних груп про виявлені факти незаконного затримання людей, порушення їх прав у місцях несвободи, незадовільного ставлення правоохоронців до розгляду звернень громадян тощо. Показово, що навіть на центральному сайті МВС України поповнення рубрики «Права людини» повністю припинилося.

Слід зазначити, що керівництво МВС України, приймаючи рішення про необхідність оприлюднення характерних недоліків у роботі правоохоронних органів через засоби масової інформації, виконання цих рішень, на жаль, не контролює та не забезпечує.

Так, 23 квітня поточного року відбулась колегія МВС України, на якій розглядалось важливе як для міліції, так і громадськості питання забезпечення належної обліково-реєстраційної дисципліни в органах внутрішніх справ. Випадки порушень порядку та термінів реєстрації в підрозділах міліції звернень громадян про вчинені злочини, факти приховування таких звернень від обліку та їх

непрофесійного або формального розгляду завжди були предметом особливого невдоволення суспільства. Колегією МВС було прийняте рішення про проведення до 15.05.2010 інформування громадян через засоби масової інформації про ті заходи, що вживаються правоохоронним відомством для забезпечення повноти обліку та реєстрації повідомлень про злочини, а також про налагодження своєчасного і об'єктивного розгляду заяв та скарг громадян на дії працівників органів внутрішніх справ. Крім цього, начальникам обласних управлінь міліції пропонувалось забезпечити інформування населення про виявлені факти неналежного реагування правоохоронців на заяви громадян та про притягнення таких працівників міліції до суворої дисциплінарної відповідальності, аж до звільнення зі служби. Незважаючи на те, що таке рішення колегії було затверджено наказом Міністра № 152 від 27.04.2010, до практичної його реалізації правоохоронне відомство певно ще не приступало – відповідна інформація не опублікована ні на сайтах обласних управлінь міліції, ані на центральному сайті МВС України.

Слід розуміти, що ґрунтовна критика з боку суспільства з використанням ЗМІ була і є потужним інструментом забезпечення дотримання прав людини у діяльності міліції і саме спокійне та виважене ставлення до такої критики керівників правоохоронного відомства є доказом їх намірів будувати партнерські взаємовідносини з громадськістю на паритетних, демократичних засадах.

На жаль, у теперішній час Міністерство внутрішніх справ України, офіційно проголошуючи свою готовність сприймати громадську

Таблиця № 4. Дані про кількість матеріалів щодо діяльності міліції (критичних, правових консультацій тощо), розміщених у засобах масової інформації з ініціативи Громадських рад та помічників Міністра з дотримання прав людини

№	
1.	Кількість матеріалів щодо діяльності міліції, розміщених у ЗМІ з ініціативи Громадських рад та помічників Міністра

критику та реагувати на неї, реально до відкритого і конструктивного діалогу із суспільством не готове. Показовим і навіть символічним прикладом справедливості цього твердження є офіційний сайт ГУМВС України в Черкаській області (<http://www.cgz.ck.ua/>), на якому громадянами шляхом інтерактивного голосування пропонується оцінити роботу правоохоронців Черкащини. Проте здійснити таке голосування і ознайомитись з його результатами неможливо через блокування самої схеми голосування, яка, по своїй суті, є тільки декором, дизайнерським оформленням головної сторінки міліцейського сайту області.

За таких умов виникають обґрунтовані сумніви щодо доцільності існування при правоохоронному відомстві Інформаційної ради, створеної відповідно до наказу МВС України № 210 від 28.05.2010 «Про створення Інформаційної ради МВС України». Незважаючи на те, що до роботи у складі цієї Ради планується залучати представників правозахисних організацій та засобів масової інформації, міліцейське керівництво чомусь зробило акцент в першу чергу на формуванні позитивного іміджу працівників органів внутрішніх справ. Інша мета створення Ради – забезпечення реалізації відповідної єдиної інформаційної політики щодо роботи МВС – виглядає досить розмито та незрозуміло. Взагалі підтримуючи саму ідею створення Інформаційної ради, громадськість з настоорогою ставиться до таких цілей, оскільки в документі не вказано, що слід розуміти під «єдиною» політикою. Незрозумілими видаються і принципи комплектування такої ради. Можливість включення до складу ра-

протягом 5 місяців 2009 року	протягом 5 місяців 2010 року	3 часу призначення на посаду нового Міністра внутрішніх справ (березень-травень 2010 р.)
344	75 (-78,2%)	4

ди депутатів та, дослівно, «видатних політиків» створює передумови для трансформації Інформаційної ради з органу захисту свободи громадської думки і слова на закритий політичний клуб, який буде працювати в інформаційному полі України виключно з метою формування позитивної суспільної думки щодо дій провладної політичної сили.

Про зменшення ступеню відкритості міліцейських мас-медіа та різке зниження рівня інформованості суспільства щодо діяльності органів внутрішніх справ яскраво свідчать дані наступної таблиці (див. стор. 42–43).

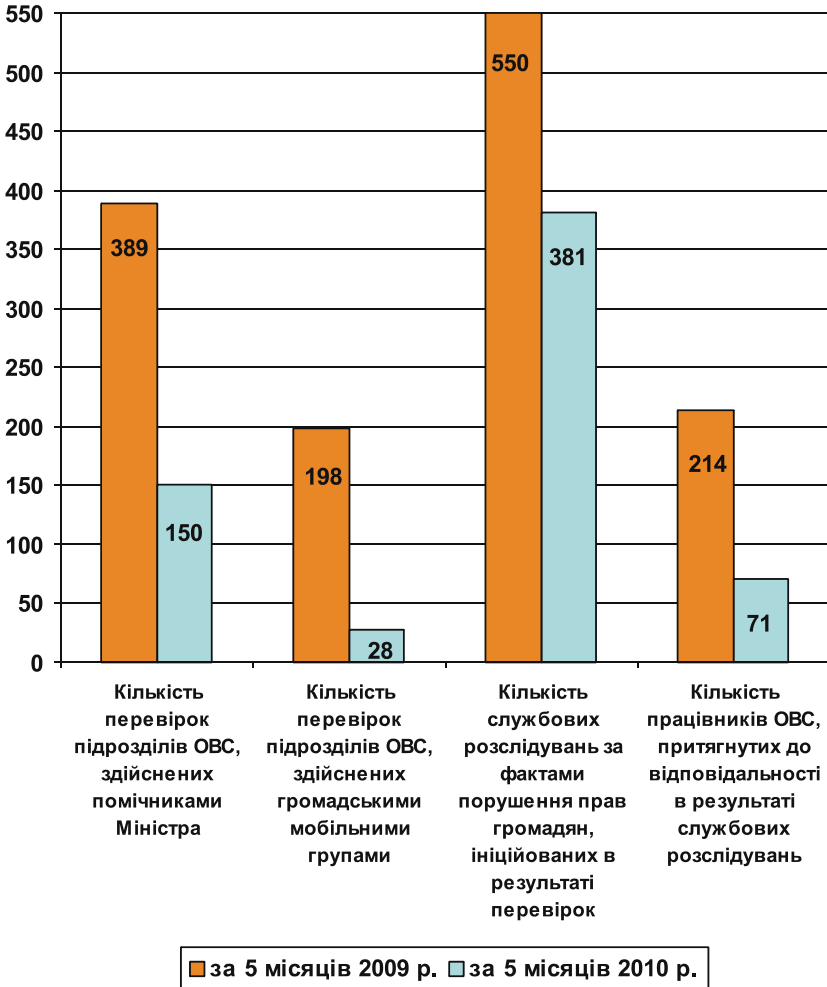
ВИСНОВКИ:

На сьогодні неможливо заявляти навіть про незначні успіхи нового керівництва Міністерства внутрішніх справ у розширенні і зміцненні взаємовідносин міліції із суспільством, в першу чергу в питаннях розвинення такої вагомої складової цих відносин, як громадський контроль за дотриманням прав і свобод людини.

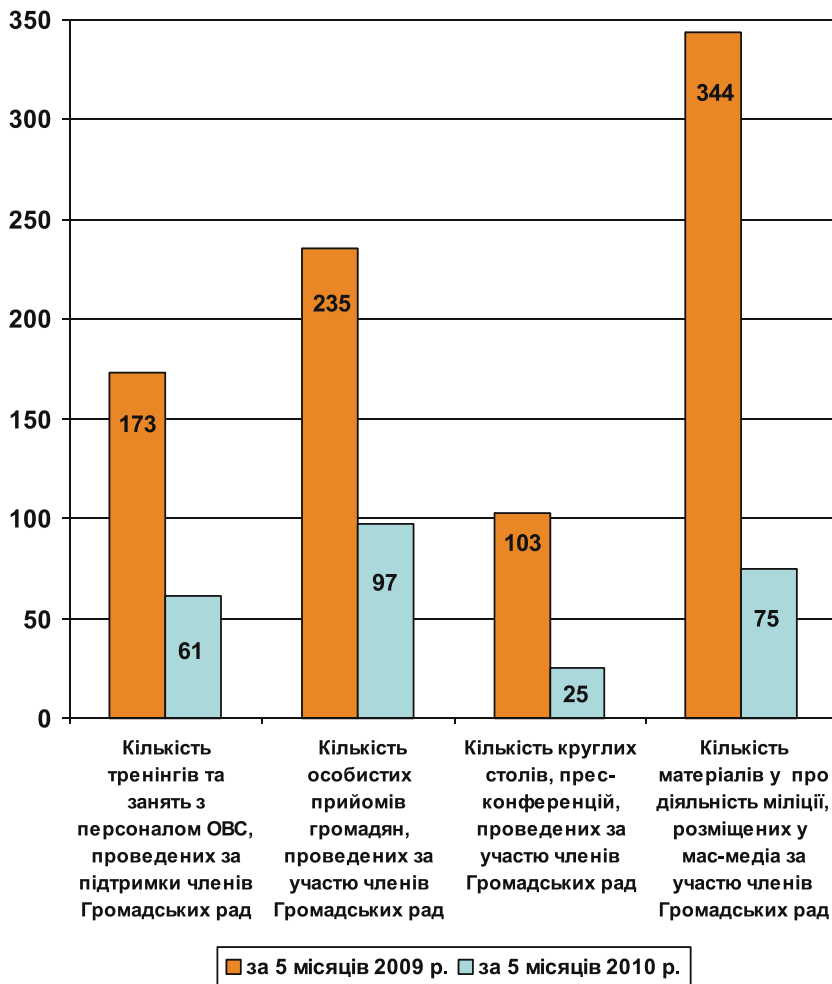
Очевидно, що у теперішній час міліція зосереджена виключно на боротьбі із злочинністю і сприймає зростаючу активність громадськості, як небажану заваду у такій боротьбі. Незважаючи на те, що глава правоохоронного відомства публічно визнав, що підпорядкована йому структура просякнута корупцією, він фактично відмовився від збереження оптимальної системи контролю за роботою органів внутрішніх справ, яка відповідала не тільки інтересам міліції, а і суспільства, системи, яка дозволяла досягнути цивілізованого та демократичного рівня взаємовідносин громадськості і влади.

Помилкова та небезпечна для суспільства теза «Наразі міліція сама себе контролює», озвучена як позиція Міністра внутрішніх справ його радником К. Стогнієм 23 березня 2010 року під час брифінгу для представників ЗМІ, демонструє непрофесійність таких посадовців у розумінні сучасних механізмів захисту прав громадян під час здійснення правоохоронної діяльності. У той же час досвід європейських сусідів демонструє розвинення механізмів громадського контролю та створення їх нових аналогів як обов'язкового елементу взаємодії МВС і громадськості.

Діаграма № 1. Порівняльні дані, які вказують на зуження рівня громадського контролю за дотриманням прав громадян в органах внутрішніх справ у 2010 році

Діаграма № 2. Порівняльні дані, які вказують на зуження рівня взаємодії громадськості з органами внутрішніх спра в у 2010 році

Забезпечення права громадян на мирні зібрання

Свобода мирних зібрань є однією із ключових свобод у демократичних країнах. Саме мирні публічні зібрання дозволяють громадянам масово виявляти свої переконання. Вони є одним із засобів донести свою позицію до значної кількості осіб і таким чином привернути увагу громадськості та вплинути на формування громадської думки щодо певного питання.

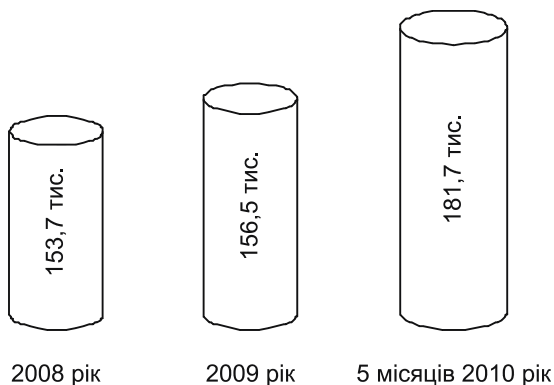
Досить природно, що демократизація українського суспільства відображається збільшенням активної участі громадян не тільки у заходах політичної чи економічної спрямованості, але й всього спектру мирних зібрань релігійної, культурної та спортивної спрямованості (див. діаграми 3 та 4 на стор. 48).

Європейська конвенція прав людини та міжнародні стандарти в сфері дотримання права на мирні зібрання зобов'язують державу не лише гарантувати свободу мирних зібрань, тобто не втручатись в право на його реалізацію, а й накладає на неї позитивний обов'язок у забезпеченні права кожній людині на реалізацію цього права. Одним із головних суб'єктів, що має забезпечувати права на мирні зібрання, є органи внутрішніх справ.

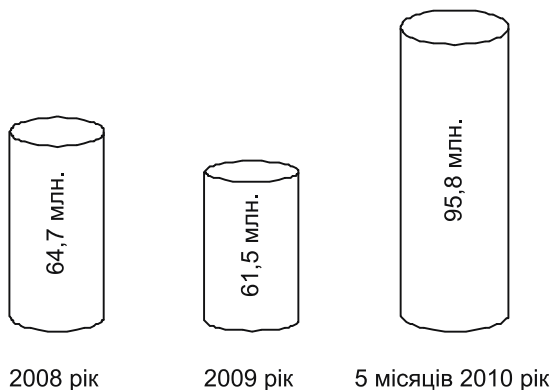
Слід визнати, що донедавна вони виконували виключно репресивно-заборонну функцію щодо свободи волевиявлення громадян. Та за останні п'ять років робота ОВС змінилася на краще через активне запровадження європейського досвіду забезпечення демонстрацій, мітингів та зборів. І саме тому основна роль посадових осіб міліції **поступово почала полягати саме в охороні** учасників мирних зібрань, а не в їх переслідуванні. При цьому зрозуміло, що не усі зібрання мають мирний та легітимний характер, що залишає за ОВС право на втручання і застосування законних форм примусу. Так, домінуючу роль протягом останніх трьох місяців продовжували

відігравали протестні заходи економічного та політичного характеру, хоча значна їх частина повністю відповідала визначенню мирних зібрань.

Діаграма № 3. Кількість проведених в державі масових заходів

Діаграма № 4. Кількість осіб, що прийняли участь в масових заходах

Чи відбулися зміни у ставленні міліції до мирних зібрань з часу призначення нового керівництва МВС? Яку суб'єктивну оцінку громадськості щодо забезпечення своїх прав на мирні зібрання за цей час отримали правоохоронці?

За 100 днів перебування нового керівництва МВС засобами масової інформації лише обласного та національного рівня було оприлюднено більше 350 критичних публікацій стосовно дій працівників міліції під час проведення мирних зібрань. **Це абсолютно рекордна кількість критики**, отримана МВС лише за одним напрямком та за незначний термін часу. Така низька оцінка громадськості дій правоохоронців може свідчити лише про появу в системі МВС стійких негативних тенденцій, які й призвели до найбільш характерних порушень прав громадян:

1. Втручання правоохоронців з метою перешкодити громадянами прийняти участь в мирних зібраннях.

Насамперед, мова йдеться про спроби запобігти виїздам бажаючих прийняти участь в місця проведення таких заходів. Останнім часом факти такого перешкоджання носили масштабний характер, що свідчить про наявність відповідних централізованих вказівок працівникам міліції на рівні МВС.

Так, за численними заявами опозиційних політичних організацій та самих учасників, до вечора 10.05.2010 р. діяла попередня домовленість з автоперевізниками в регіонах щодо забезпечення ними доставки бажаючих прийняти участь в офіційно заявленому на 11.05.2010 р. мітингу в м. Київ біля стін парламенту. Однак напередодні раптово й одночасно в більшості областей автоперевізники стали масово відмовляти. Неофіційно вони повідомляли про отримання від місцевих працівників ДАІ попередження про заборону таких виїздів до Києва. При цьому їм у досить прозорій формі натякали, що в разі невиконання цих «попереджень» у них з'являться в подальшому проблеми з отриманням дозволів на автоперевезення, проходженням техоглядів та ін. В деяких водіїв найбільш завзяті працівники міліції навіть відібрали розписки. Ті, хто не відреагував на попередження і в ніч на 11.05.2010 р. виїхав з регіонів до м. Києва, по дорозі затримувались на постах та мобільними патрулями ДАІ з різних надуманих мотивів. У водіїв вилучались документи, в деяких випадках автобуси повертались назад та ставились на штрафний майданчик. Такі дії правоохоронців були зафіксовані у Тернопільській, Сумській, Чернігівській, Хмельницькій, Запорізькій, Львівській та інших областях. На Запоріжжі навіть виникла проблема у фанів місцевого футбольного клубу «Металург» з УДАІ області

щодо виїзду в м. Київ на заключну календарну зустріч 09.05.2010 р. з київським «Динамо».

Досить дивним на цьому фоні виглядала спроба керівництва МВС виправдати такі дії одночасним та масштабним проведенням із перевізниками заходів щодо профілактики ДТП. А коментарі для ЗМІ та громадськості з цього приводу керівництвом ОВС були надані лише у Львівській, Чернігівській областях та керівництвом Департаменту ДАІ МВС. На Сумщині ці події було прокоментовано лише на рівні начальника відділення автомобільно-технічної інспекції міського відділу ДАІ.

Невдоволення громадян протиправними діями працівників міліції в Тернопільській області вилились в проведенні 11.05.2010 р. акції протесту під лозунгом «Зелену дорогу на Київ» біля стін адмінбудівлі УМВС. Та незважаючи на резонансність заяв і масштабність подій, службові розслідування за цими фактами проведені не були. 15 травня 2010 року також мало місце незаконне перешкоджання проведенню мирної акції «Знищимо в Харкові сміття».

2. Надання переваги працівниками ОВС одній із сторін під час проведення мирних зібрань.

Подібні порушення характерні при проведенні демонстрацій і контр-демонстрацій, пікетувань та інших акцій громадської непокори. Вимоги національного законодавства та міжнародна практика у таких випадках обмежують примусові дії правоохоронців лише розділенням або ж розведенням опозиційних сторін. Проте працівники ОВС України, як правило, нехтують цим обмеженням та у своєму бажанні забезпечити порядок йдуть далі.

Це нещодавно показали події 27.05.2010 р. у Львові під час візиту Президента України та 04.06.2010 р. під час акцій біля стін «Українського Дому». В обох випадках завдяки діям міліції змогу безперешкодного проходу отримали лише групи підтримки Президента. Інша ж сторона правоохоронцями просто відтіснялась, що не могло не викликати справедливого невдоволення. Не складно здогадатись, на користь яких політичних уподобань здійснювались ці преференції. Втім, таку відданість громадському порядку проявляли не лише працівники міліції. Ректором Хустінського університету «Україна», наприклад, було прийняте рішення про виключення з лав студентів

36 осіб за участь в акціях протесту проти політики Президента, що відбулися в м. Київ на початку травня.

3. Безпідставне припинення працівниками ОВС проведення мирних зібрань та затримання його учасників.

Як вважає правозахисник Володимир Чемерис, саме в цій площині слід розглядати деякі події під час мирних зібрань.

Так, 17 травня 2010 року в м. Київ біля Маріїнського палацу правоохоронцями було припинено мирну акцію протесту «Україна – не Росія» з нагоди візиту Президента РФ Дмитра Медведєва, яка супроводжувалася частковим оголенням учасниць цієї акції. Учасники акції були затримані та доставлені до відділку міліції, де відносно них були складені матеріали про скоєння адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство). Цілком можливо, що деяка частина українського суспільства, як і самі правоохоронці, ще не готові до сприйняття мирних протестних акцій в такій формі, але ж до чого тут «дрібне хуліганство»? Ситуація, дійсно, є спірною, але ж реакція на неї має бути продиктована вимогами закону, а не уподобаннями конкретного правоохоронця.

Інша ситуація є зовсім не такою суперечливою. Так, 27 квітня 2010 року, на мітингу біля пам'ятника Т. Шевченку у м. Київ був безпідставно затриманий працівниками міліції Олексій Кайда – голова Тернопільської обласної ради. Але після доставлення його до Шевченківського РУ через 2 години він був відпущений без складання будь-яких матеріалів чи протоколу затримання. То чи є такі дії законними?

Або ж випадок в м. Харків 02 червня 2010 р., коли правоохоронцями було затримано шістьох учасників акції, які протестували проти спилювання дерев у парку ім. Горького. Акція була припинена, а затримані незабаром відпущені. При цьому міліція лишилася абсолютно байдужою, коли ця група пікетувальників на очах правоохоронців була побита групою невідомих людей, одягнених в чорне, у супроводі працівників муніципальних комунальних служб. То чи можна казати, що міліція у таких випадках підтримує або навіть «охороняє» громадський порядок?

На жаль, саме такі порушення з боку працівників міліції останнім часом набули найбільш поширеного характеру. Дещо підзабута за останні роки, активно поновлюється негативна практика складан-

ня «шаблонних» матеріалів відносно затриманих учасників мирних зібрань для притягнення їх до адміністративної відповідальності за ознаками ст. 185 КУпАП (злісної непокори працівникам міліції). Ця стаття є досить зручною у застосуванні, оскільки у судовій практиці провина легко доводиться через надання переваги показам самих працівників міліції.

Показово, що наразі в Україні досі немає жодного випадку притягнення до відповідальності службових осіб за незаконне перешкоджання з їх боку організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України). Та й за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КУпАП) у квітні 2010 р. в Україні було складено лише чотири адміністративні матеріали, з яких лише одним судом було винесене рішення про притягнення до відповідальності.

4. Протиправне nereагування працівників міліції на сутички, що виникають між опозиційними сторонами в ході мирних зібрань.

Вражаюча подія в цьому аспекті сталася 02 червня 2010 року у м. Харкові, де о 04 годині ранку до наметового містечка учасників мирного зібрання з метою захисту дерев від спилювання в парку ім. Горького прибули «муніципальна охорона» та лісоруби з технікою у супроводі нарядів міліції. Кремезні представники «охорони» напали на учасників акції, а міліція, що знаходилась поруч, лише спостерігала за силовими незаконними діями і жодним чином навіть не намагалась втрутитись чи здійснити спробу припинити правопорушення, доки учасники акції протесту не були розігнані, а всі дерева – спиляно. З боку працівників міліції була абсолютно проігнорована небезпека життю учасників акції з оглядом на те, у який брутальний манер відбувалися ці дії. Жодного нападника затримано не було. Натомість було затримано декількох захисників дерев. На жаль, у м. Харкові це не єдиний випадок придушення громадського протесту органами місцевого самоврядування за допомогою незаконних дій правоохоронців.

3 червня 2010 року Українською Гельсінською спілкою з прав людини та іншими правозахисними організаціями були оприлюднені гучні заяви з приводу виконання міліцією незаконних вказівок органів місцевої влади і самоврядування. Однак, лише 05 червня представники МВС спромоглись відреагувати та повідомити про

призначення перевірки щодо законності дій харківської міліції. Причина ж цього досить проста.

З однієї сторони, місцеві органи влади не бажають вирішувати конфліктні питання в режимі діалогу з місцевою громадою і намагаються вирішити їх з використанням міліції репресивним шляхом. З іншої ж сторони, керівництво МВС також не проявляє необхідної принциповості в питаннях дотримання верховенства права.

5. Надмірне застосування сили і спеціальних засобів проти учасників мирних зібрань з боку правоохоронних органів.

Практика останніх п'яти років звела до мінімуму застосування таких засобів шляхом продуманої стратегії охорони громадського порядку та адекватної тактики реагування на прояви агресії. Однак останнім часом напрацювання у цьому напрямку почали уступати місце звичайному силовому протистоянню. Не дивно, що 27 квітня 2010 року під час акції протесту біля Верховної Ради з приводу ратифікації угоди з Росією внаслідок застосування правоохоронцями сили та спецзасобів отримали травми та **опіки різних ступенів 43 мирних демонстранти** з різних регіонів України.

Неправомірне застосування сили правоохоронцями ставало також приводом виникнення серйозних конфліктів та громадського осуду. 01 червня 2010 року у 18 регіонах України біля адміністративних приміщень УМВС (ГУМВС) студентами та молоддю були проведені мирні зібрання. Ці імпровізовані акції протесту «Проти міліцейського свавілля» проводились з приводу вшанування пам'яті померлого в Шевченківському РУ м. Києва, після затримання його працівниками міліції, студента Ігоря Індило.

Що ж сприяло такому швидкому прояву в системі МВС негативних явищ в такий короткий проміжок часу у сфері забезпечення права громадян на мирні зібрання?

- Безперечно, на формування поведінки дій кожного працівника міліції не могли вплинути, в першу чергу, особисті переконання самого міністра внутрішніх справ пана Могильова, які викладені на сторінках газети «Сегодня». В інтерв'ю досить чітко сформовано особисту позицію з цього питання: «...а вообще, я бы выделил для митингов какое-нибудь большее поле на окраине Киева, где никто никому не мешает. И там кричите сколько хотите, вроде как в Гайд-парке в Лон-

доне. Туда придуть те, кого интересуют ваши идеи и будете наращивать сторонников, не препятствуя жизни других».

На жаль, така позиція абсолютно не відповідає Конституції, національному законодавству, міжнародним стандартам та демократичним цінностям. Шкода тільки, що такі переконання високопосадовця залишають свій негативний слід у повсякденній роботі його підлеглих і в інших сферах правоохоронної діяльності відомства.

- Надмірна політизація місцевих органів влади і самоврядування та їх постійні спроби протизаконно використати ОВС для вирішення гострих та конфліктних питань, які хвилюють територіальні громади.
- Сприяло цьому і відсутність в регіонах належного дієвого прокурорського нагляду та відповідного реагування на дії правоохоронців під час таких заходів. Незважаючи на масштабність і резонансність заяв у ЗМІ про порушення з боку працівників міліції, за три останні місяці, в порядку ст. 97 КПК України не було порушено жодної кримінальної справи чи дисциплінарного впровадження. Саме територіальні органи прокуратури мали б надати правову оцінку матеріалам службових перевірок з боку служб відомчого контролю МВС. Перевірити повноту і об'єктивність таких розслідувань та про їх результати інформувати громадськість. Нічого подібного, на жаль, не відбувається.
- Дивує позиція наших законотворців у цьому питанні. Ще у травні 2010 року представники Української Гельсінської спілки з прав людини проголосили заяву з вимогою до Верховної Ради оприлюднити для громадського обговорення законопроект «Про порядок проведення мирних зібрань». Цей законопроект поспіхом, практично в закритому від громадського суспільства режимі, на фоні постійних порушень свободи мирних зібрань з боку влади і правоохоронних органів був прийнятий у першому читанні та вже підготовлений до другого. На сайті Верховної Ради його текст відсутній. І представники правозахисних організацій обґрунтовано неодноразово висловлювали свою стурбованість з приводу вірогідного обмеження права громадян на мирні зібрання в новому законопроекті.

На закінчення маємо констатувати, що обраний новим керівництвом МВС шлях у сфері охорони мирних зібрань орієнтований на розвиток переважно репресивних складових системи ОВС. Ми впевнені, що це продиктовано не загрозою масових заворушень чи терористичних загроз, які могли б стати виправданням обмежень права громадян на мирні збори. Ми також впевнені, що органи внутрішніх справ з оглядом на Євро-2012 мають опанувати максимально більш широкий спектр правоохоронних тактик з мінімальним ступенем застосування примусу, які в подальшому зробили б неможливими зазначені вище ситуації.

Діяльність МВС через призму засобів масової інформації

Результати моніторингу повідомлень ЗМІ та Інтернет-видань про діяльність української міліції свідчать про декларативність заяв нового керівництва МВС відносно покращення діяльності міліції в боротьбі зі злочинністю та підтриманні правопорядку в державі, а також про фактичну відсутність реальних напрацювань по реформуванню Міністерства внутрішніх справ в цілому.

Одним з перших повідомлень, яке було поширене у засобах масової інформації відразу після приходу нового керівництва МВС, було оприлюднення Костянтином Стогнієм рішення Міністра внутрішніх справ Могильова А.В. про скорочення центрального апарату майже на 50% з метою є зменшення витрат державних коштів на його утримання¹. Проте всупереч цій заяві були скорочені лише посади помічників міністра з прав людини та, фактично, ліквідовано Управління моніторингу дотримання прав людини.

Такі дії призвели до появи відкритого звернення більш ніж 250 неурядових громадських правозахисних організацій до Президента України, Прем'єр-міністра України та міністра Могильова про неприпустимість такого кроку.²

Не забарилася й реакція Президента на це відкрите звернення. На офіційному сайті голови держави з'явилося повідомлення наступного змісту: «Непродуманим назвав Президент України рішення

¹ <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/309150;jsessionid=55861F9BA842CA8A0FA09366A14C478C>, <http://sprotiv.org/2010/04/07/skorochnnyaprazovozaxisnikiv-pri-mvs-chekejte-bezzakonnya/>, <http://www.zaxid.net/newsua/2010/3/18/174423/>, <http://www.imk.com.ua/ua/news/info/110758/>

² <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1268909759>

міністра внутрішніх справ стосовно скорочення тієї частини апарату МВС, яка займається правами людини. «Треба переглянути таке рішення і зробити висновки. Треба здійснювати кроки з розширення заходів із захисту прав людини, а не навпаки. Я не радив би вам економити державні кошти на правах людини, – сказав Віктор Янукович у розмові з міністром внутрішніх справ А.Могильовим». Глава держави провів цю зустріч у відповідь на заяву правозахисних організацій, які стривожені рішенням міністра внутрішніх справ щодо скорочення штату правозахисників у МВС»³.

Проте жодної реакції міністра внутрішніх справ на це зауваження не послідувало. Як неповагу до Президента можна тлумачити й повну відсутність інформації про цю зустріч на офіційному сайті МВС та сайтах обласних управлінь, інших ЗМІ та Інтернет-видань.

На нашу думку, цей факт можна розуміти переважно як введення цензури та обмежень на циркуляцію інформації про реальну ситуацію та наміри нової влади, в тому числі й в МВС.

Воно й не дивно з огляду на висвітлені в попередніх звітах результати співпраці МВС з громадськістю протягом перших 100 днів керування пана Могильова. Таке ігнорування громадськості й самого Президента міністром внутрішніх справ спонукало правозахисників звернутися з новим відкритим зверненням з приводу відсутності реакції Міністра внутрішніх справ на критику Президента⁴.

У подальшому, аби вдати видимість виконання вищезгаданих рекомендацій Президента на офіційному сайті глави держави, в ЗМІ та на сайтах Інтернет-видань з'являється інформація щодо створення при МВС Громадської ради з прав людини, керівником якої та одночасно радником міністра було призначено «відомого правозахисника» Едуарда Багірова⁵.

І знову ці оприлюднені рішення викликали, м'яко кажучи, подив серед української правозахисної спільноти. Як розповів у коментарі ZAXID.NET співголова Громадської ради при МВС України з питань забезпечення прав людини Євген Захаров, його здивувала позиція

³ <http://www.president.gov.ua/news/16811.html>

⁴ <http://www.khpg.org/index.php?id=1270125245>

⁵ <http://www.president.gov.ua/news/16949.html>, <http://zik.com.ua/ru/news/2010/04/20/225562>, <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2010/04/20/4948179/>

керівництва МВС. «Раду, яку я очолюю, створено за наказом міністра внутрішніх справ в грудні 2005 року. Про що каже міністр – незрозуміло. Немовби немає нашої Громадської ради з її 4-річною працею, Громадських рад при головних та обласних управліннях МВС. А що, хіба накази міністра про створення нашої та інших рад скасовано?! Як далі розвиватиметься ситуація з громадськими радами з дотримання прав людини при МВС – невідомо. Я не можу сказати, що кроки нового керівництва МВС щодо захисту прав людини спрямовані аби покращити ситуацію».

Не менш жваво ЗМІ та Інтернет-видання висвітлюють й щоденні кадрові зміни як керівництва МВС, так і керівників його обласних управлінь. Найбільше здивування представників мас-медіа викликають призначення на посади начальників ГУ(У)УМВС в Рівненській області – Олега Сала⁶, Івано-Франківській – Василя Варцаби⁷, Закарпатській – Віктора Русина⁸ та Черкаській – В. Дернового⁹, які свого часу притягувалися до кримінальної відповідальності та розшукувалися міліцією за скоєні ними злочини під час попереднього керування.

Воно й не дивно, що таких керманічів призначено очолювати обласні колективи міліції, адже за висловлюваннями в інтерв'ю газеті «Лівий берег» Могильов назвав В'ячеслава Чорновола кримінальним злочинцем, а Януковича – політичним репресованим¹⁰. Ці його висловлювання призвели до того, що НРУ звернувся до Верховної Ради України з вимогою відправити у відставку Міністра внутрішніх справ Анатолія Могильова¹¹. У цій заяві зокрема йдеться про таке: **«Останні події в Україні продемонстрували, що Могильов перетворює МВС на репресивну машину для придушення політичних опонентів. Саме проти таких елементів системи і боровся В'ячеслав**

⁶ http://www.ogo.rv.ua/hot_news/32077, <http://novaya.com.ua/?/articles/2010/03/24/161049-8>

⁷ <http://www.vezha.org/news/19154.html>, <http://www.anti-rime.org/articles.php?ni=24128&print>

⁸ <http://clipnews.info/newstopic.htm?id=11767>, <http://www.nso.org.ua/ru/important/6752>

⁹ <http://www.mobus.com/cherkasy/292432.html>, <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/05/18/5052530/>

¹⁰ http://lb.ua/analytic/politics/2010/05/13/43501_mogilev_hodki_yanukovicha-.html

¹¹ <http://www.interfax.com.ua/ukr/main/38819/>, <http://podrobnosti.ua/power/2010/05/14/685945.html>

Чорновіл. Чи не тому міністр внутрішніх справ так старанно топчеться по пам'яті лідера Руху, підроблюючи історичну правду? Є все більше підстав вважати, що жорстка реакція правоохоронних органів на численні мітинги опозиції – лише репетиція перед фактичним оголошенням війни українським громадянам».

Іншим приводом відставки Могильова з поста міністра внутрішніх справ, ініційованої у Верховній Раді фракцією НУ-НС, стала його попередня діяльність на посту очільника кримської міліції¹². Як розповів ТСН Мустафа Джемільов, «...будучи начальником кримської міліції, Могильов неодноразово дозволяв собі ксенофобські заяви, публічно схвалював депортацію Сталіним кримських татар».

І нарешті, політика МВС, спрямована на недопущення проведення в обласних центрах та столиці держави мирних протестних акцій, викликала бурю невдоволення серед пересічних громадян та активістів громадських організацій. Ось лише кілька посилок на публікації з цієї тематики:

- «Влада боїться власного народу – міліція вже не з народом»¹³:
У зв'язку з проведенням акції опозиції у вівторок до Києва стягають сили спецпідрозділу «Беркут» із прилеглих областей. А підрозділи ДАІ блокують приїзд патріотів з областей. Про це «Українській правді» повідомив экс-голова МВС Юрій Луценко. «До Києва ввели «Беркут» із Київської, Вінницької, Житомирської, Чернігівської, Черкаської областей», – сказав він.
- «Автобуси з мітингувальниками не пускають до Києва»¹⁴:
Всі маршрутні рейси мікроавтобусів з Кременчука до Києва скасовано, щоб не допустити виїзду громадян на мітинг опозиції у столиці 11 травня. Як передає кореспондент агентства, у понеділок з 14.00 скасовані всі рейси маршрутних мікроавтобусів сполученням «Кременчук-Київ». «Нам сказано не випускати маршрутники на Київ. Наше керівництво намагалося знайти компроміс, але в ДАІ сказали – виїжджайте, але

¹² <http://tsn.ua/ukrayina/opoziciya-vimagaye-zvilniti-kerivnika-mvs-cherez-krimskih-tatar.html>

¹³ http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=10094

¹⁴ <http://infocompany.biz/ukr/news/637/0/673/>

- далеко не поїдете», — повідомили в диспетчерській службі одного з автопарків.
- Міліція і ДАІ не пустили до Києва автобуси опозиції¹⁵: Як передає кореспондент УНІАН, про це повідомляє прес-служба Чернігівської обласної організації БЮТ. За інформацією прес-служби, чернігівський БЮТ проводив організований збір людей, які бажали 11 травня виїхати до Києва та взяти участь в акції протесту опозиції. Загалом у заході мали намір взяти участь 350 жителів області. «Однак 10 травня ввечері перевізники, яких завчасно винайняли, повідомили, що відмовляються завтра виїжджати до Києва. Вони пояснили свої дії тим, що їм погрожували позбавленням ліцензії на перевезення», — сказано у повідомленні. Крім того, прес-служба Чернігівської обласної організації БЮТ зазначає, що «інші автобуси теж не змогли виїхати. Зранку до місця збору прибули 6 автомобілів ДАІ та міліції. Люди у формі підійшли до водіїв автобусів, не пред'являючи документів, і відібрали у них технічні талони. Це супроводжувалося словесною заборонаю везти людей до Києва. Окрім того, представники ДАІ також зупиняли всі машини, що проїжджали поруч з місцем збору людей».

Нижче наведемо заголовки, які говорять самі за себе:

«ДАІ збирається перекрити дорогу пікетувальникам із Західної України»¹⁶; «ДАІ блокує виїзд автобусів зі Львова до Києва»¹⁷; «На Тернопільщині і Львівщині теж кажуть про тиск ДАІ через мітинг у Києві»¹⁸; «Міліція не пропустила митингуючих против Януковича к Украинскому дому»¹⁹;

«У Харкові міліція затримала активістів Демократичного Альянсу та розігнала мирну акцію протесту»²⁰; «Сторонников Тимошенко из Житомирской области не пускают на митинг протеста под стены

¹⁵ <http://unian.net/ukr/news/news-376353.html>, <http://val.ua/politics/ukraine/205106.htm>

¹⁶ <http://gazeta.ua/index.php?id=336950>

¹⁷ <http://unian.net/ukr/news/news-376144.html>

¹⁸ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/05/10/5028407/>

¹⁹ <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1082917>

²⁰ <http://www.dem-alliance.org/main/rn/120/news/1320/>

Верховной Радь»²¹; «Міліція затримала учасників акції протесту під Радою»²²; «Міліція брутально розігнала мирну акцію»²³; «Беркут не дає опозиції проводити акції возле двorca Украина, где выступит Янукович»²⁴; «В Житомирській області пройшов мітинг солідарності проти свавілля людей у міліцейській формі»²⁵.

А на яке усвідомлення працівниками міліції своєї ролі під час мирних зібрань можна розраховувати, коли від першої особи в МВС походять такі аксіоми, як: «*Митинги проводить закон разрешает, улицы перегораживают — нет. Громко кричат — нет, в соседних домах все-таки люди живут*» та пропозиція: «*Выделить на окраине Киева большое поле для митингов оппозиции*». Напевно, щоб мітингувальники — прихильники влади могли вільно проводити свої мітинги і демонстрації, та щоби опозиція не заважала своєю присутністю показувати закордонним гостям, як український народ підтримує і схвалює «реформи», започатковані владою.

Така цілеспрямована діяльність міністра внутрішніх справ на недопущення проведення мирних акцій стала приводом для обговорення в телепрограмі каналу Інтер «Большая политика с Евгением Киселёвым» питання «Останется ли у граждан конституционное право на мирные демонстрации и митинги?»²⁶

Напевно висвітлення лише цих публікацій щодо діяльності нового міністра внутрішніх справ красномовно говорить про повернення вже позабутих прийомів роботи міліції, коли свавільно придушувалися будь-які намагання українського суспільства висловити своє невдоволення діяльністю влади. То чи ж потрібен нам такий очільник української міліції, судити Вам, шановні співвітчизники.

²¹ http://www.zhitomir.info/news_59144.html

²² <http://molotoff.info/events/ukraine/1489-policeukr.html>

²³ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/05/17/5047404/>

²⁴ <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1082578>

²⁵ <http://www.zhitomirnews.com/zhittja/9037-v-zhitomirskijj-oblasti-projishov-miting.html>

²⁶ <http://politika.inter.ua/ru/episode/72>

Що маємо, те і вилучаємо

Керівництво нового Уряду неодноразово проголошувало тезу про те, що одним з головних завдань влади є забезпечення у країні верховенства права, визнання всіма державними інститутами окремої людини, як найвищої соціальної цінності з пріоритетом дотримання її прав та свобод над інтересами держави. «Треба здійснювати кроки із розширення заходів по захисту прав людини» – саме такі побажання висловив Президент України Міністру внутрішніх справ Анатолію Могильову після його призначення на посаду. У подальшому і сам керівник правоохоронного відомства під час зустрічі з Повноважним Послом ФРН в Україні Гансом-Юнгеном Гаймзютом запевнив останнього, що «дотримання норм закону у сфері гарантування прав людини стане обов'язком кожного міліціонера».

Завдання щодо протидії незаконному обігу зброї завжди було одними з пріоритетних у роботі органів внутрішніх справ, у багатьох випадках саме за показниками такої діяльності керівництвом МВС робляться висновки про ефективність роботи підрозділу міліції та відповідність займаній посаді його керівника. Проте саме стан дотримання законності при проведенні заходів по виявленню і вилученню з незаконного обігу зброї одночасно є і тим індикатором, за яким можливо оцінювати рівень забезпечення виконання прав і свобод людини у правоохоронному відомстві в цілому, оскільки саме з проведенням таких заходів традиційно пов'язані певні обмеження прав громадян.

Саме з метою вивчення стану дотримання працівниками міліції прав людини, передбачених статтями 29 та 30 Конституції України на особисту недоторканність та недоторканність житла, дотримання вимог ст.ст. 177, 178, 183, 184, 186 КПК України, ст. 11 Закону України «Про міліцію», статті 265 КУпАП України з урахуванням

роз'яснення Постанови Пленуму Верховного суду України № 2 від 28.03.2008 співробітниками скороченого відділу регіонального контролю УМДПЛ Апарату Міністра проведено дослідження результатів діяльності ОВС тринадцяти регіонів держави по боротьбі з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин за період з 15 березня по 30 травня поточного року.

Дослідженню піддані Львівська, Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Черкаська, Полтавська, Харківська, Донецька, Луганська, Одеська та Миколаївська області, а також АР Крим та м. Севастополь. Дослідження здійснювалося лише з використанням інформації, викладеної в добових зведеннях, а тому результати, висвітлюючи загальні тенденції, можуть мати певні похибки. У таблиці № 5 наводиться аналіз вилученої зброї по видах.

На перший погляд – дійсно титанічна праця, і ті, хто досяг таких показників, варті б подяки та шани, адже треба розуміти, що за кожним таким вилученням мають бути врятовані життя та здоров'я громадян, забезпечення громадської безпеки. Але при вивченні добових зведень по боротьбі з незаконним обігом зброї міф міліцейського героїзму розвіюється і складається враження, що в гонитві за показниками ігнорується всяке почуття здорового глузда, а переважна більшість показників або сфальсифікована, або досягнута в результаті грубих порушень гарантованих прав і свобод людини. Суворий відомчий контроль за кількісними показниками розкриття злочинів у кожному територіальному підрозділі міліції та практика невинуватено жорстких покарань їх керівників у випадку погіршення, нехай навіть і з об'єктивних причин, показників діяльності, призвели до поширення практики скоєння правоохоронцями порушень прав і свобод пересічних громадян. Жорсткі вимоги керівників міністерського, обласних та районних рівнів щодо кількісних показників без урахування якісних спонукають підлеглих співробітників ОВС на скоєння неадекватних вчинків. Управлінські рішення та результати перших 100 днів діяльності нового керівництва МВС України, свідчать про те, що головним критерієм оцінки діяльності міліції на сьогодні є виключно досягнення підрозділами внутрішніх справ високих статистичних показників у боротьбі зі злочинністю. Очільники МВС, маючи намір довести керівництву держави свою професійність та одночасно створити у суспільства враження про некомпетентність своїх

попередників, вдалися до рішучих дій по переорієнтуванню діяльності органів внутрішніх справ у бік здійснення примусових та каральних заходів. «Розкриття злочину за будь-яку ціну» – саме така доктрина є домінуючою у діяльності правоохоронної системи у теперішній час. А імітація показників по боротьбі з незаконним оборотом заборонених предметів – один із шляхів формування загальної статистики боротьби із злочинністю та створення видимості покращання роботи у цьому напрямку.

Таблиця № 5. Аналітична таблиця кількості вилучень зброї по видах

Регіон	Загальна кількість вилучень зброї, боєприпасів, вибухівки	Кількість вилучень палиць, бит, кастетів, нунчак, ножів та інших видів холодної зброї	Кількість вилучень патронів	Кількість вилучень пороху та інших вибухових речовин
Одеська обл.	187	132	19	5
Донецька обл.	119	–	23	17
Полтавська обл.	114	83	10	4
Миколаївська обл.	110	61	17	4
Луганська обл.	108	–	14	16
Харківська обл.	85	–	52	2
АР Крим	77	9	46	7
Черкаська обл.	39	20	7	6
м. Севастополь	33	10	13	1
Львівська обл.	24	1	11	–
Житомирська обл.	21	7	7	–
Кіровоградська обл.	21	5	8	1
Волинська обл.	10	1	–	–

Опоненти можуть заперечувати як результати дослідження, так і деякі коментарі до них, стверджуючи, що вони в установленому порядку не доведені. Дійсно, не доведені. Але результати боротьби з незаконним оборотом зброї ряду підрозділів вражають фантастичними збігами обставин, дивною системністю та іншими речами, які надто складно піддаються осмисленню.

Так, наприклад, як можна розцінити результати роботи у зазначеному напрямку співробітниками **Первомайського МВ Луганської області**, наведені нижче:

Кількість вилучень мін, гранат, снарядів, саморобних вибухових пристроїв	Кількість вилучень саморобних пристроїв для стрільби, обрізів гвинтівок та мисливських рушниць	Кількість вилучень пістолетів, револьверів, карабінів, гвинтівок, автоматів	Кількість вилучень пневматичної, травматичної, стартової зброї	Кількість вилучень запалів, детонаторів	Кількість вилучень рушниць мисливських
4	19	6	2	—	—
10	39	11	15	7	—
4	8	2	11	—	—
1	19	2	6	—	—
1	42	2	12	29	—
6	20	5	4	—	—
5	6	2	3	—	—
—	6	—	1	—	—
1	1	—	3	1	1
1	2	6	2	—	1
—	6	—	1	—	—
-	1	—	5	—	1
-	2	—	1	—	6

- 18.04.2010 року при особистому огляді гр. «К» 1948 р. н. виявлено та вилучено **200 гр амоніту та 1 електродетонатор.**
- 30.04.2010 року при особистому огляді гр. «С» 1971 р. н. виявлено та вилучено **200 гр амоніту та 1 електродетонатор.**
- 08.05.2010 року при особистому огляді гр. «М» 1979 р. н. виявлено та вилучено **200 гр амоніту та 1 електродетонатор.**
- 10.05.2010 року при особистому огляді гр. «Е» 1979 р. н. виявлено та вилучено **200 гр амоніту та 1 електродетонатор.**

Крім зазначених «джентльменських наборів», ще у 3-х громадян (можливо, після попереднього вручення) вилучені **саморобні пристрої у вигляді кулькових ручок для стрільби набоями калібру 5, 6 мм. та по 1-му набояю до них.**

Такі збіги теоретично дійсно можуть мати місце. Але лише теоретично.

Свердловським МВ Луганської області за досліджений період здійснено 4 вилучення і всі 4 вилучення **по 2 електродетонатори.**

Антрацитівським РВ Луганської області здійснено всього 3 вилучення, з них 2 вилучення **по 2 електродетонатори.**

Брянківським МВ Луганської області здійснено всього 3 вилучення, з них 2 вилучення **електродетонатори (5 шт., та 6 шт.).**

Краснолуцьким МВ Луганської області здійснено 5 вилучень, з них 4 рази вилучалися **електродетонатори (двічі по 5 шт., один раз 4 шт., один раз 3 шт.) і один раз саморобний одноствольний дульнозарядний пістолет гнотового займання.**

Антрацитівський МВ Луганської області здійснено 7 вилучень, з них 5 разів вилучалися **електродетонатори (тричі по 3 шт., один раз 5 шт., один раз 6 шт.) і два рази саморобні одноствольні дульнозарядні пістолети гнотового займання.**

Лисичанським МВ Луганської області здійснено 8 вилучень, з них 4 рази вилучалися **саморобні одноствольні дульнозарядні пістолети гнотового займання.**

Попаснянським РВ Луганської області здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися **саморобні одноствольні дульнозарядні пістолети гнотового займання**

Аналогічна «спеціалізація» підрозділів по вилученнях певних предметів у певних кількостях спостерігається практично у всіх ре-

гіонах України. Складається враження, що співробітники міліції діють за принципом: «Що маємо, те й вилучаємо». А як ще можна коментувати наступні цифри?

Підрозділи ГУМВС України в Харківській області спеціалізуються на вилученні спортивно-мисливських патронів калібру 5,6 мм. та саморобних пристроїв для стрільби дробом. Питома вага вилучень набоїв різних калібрів у цьому регіоні складає 61% (52 із 85) від загальної кількості вилучень, у тому числі у 65,4% випадків (34 вилучення із 52) вилучалися патрони саме калібру 5,6 мм. Конкретні приклади:

Співробітниками **Борівського РВ** здійснено 3 вилучення, за кожним разом вилучалися *патрони калібру 5,6 мм* в кількості від 12 до 16 шт.

Співробітниками **Сахновщинського РВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм*.

Співробітниками **Зміївського РВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм*.

Співробітниками **Червонозаводського РВ** здійснено 5 вилучень, з них 4 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм* в кількості від 7 до 15 шт.

Співробітниками **Красноградського РВ** здійснено 7 вилучень, з них 4 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм*.

Співробітниками **Орджонікідзевського РВ** здійснено 7 вилучень, з них 4 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм*.

Співробітниками **Ленінського РВ** здійснено 10 вилучень, з них 5 разів вилучалися *патрони калібру 5,6 мм*

Співробітниками **Барвінківського РВ** здійснено 3 вилучення, за кожним разом вилучалися *саморобні пристрої для стрільби дробом*.

Співробітниками **Кегичівський РВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *саморобні пристрої для стрільби дробом*.

Співробітники підрозділів ГУМВС в АР Крим також спеціалізуються на вилученнях патронів. Питома вага таких вилучень складає 60% (46 із 77) від загальної кількості вилучень. У 50% випадків (23 із 46) це також були спортивно-мисливські набої калібру 5,6 мм.

Співробітниками **Роздольненського РВ** здійснено 2 вилучення, за кожним разом вилучалися *патрони калібру 5,6 мм.*

Співробітниками **Армянського РВ** здійснено 2 вилучення, за кожним разом вилучалися *патрони різного калібру* в кількості 16 та 17 шт.

Співробітниками **Залізничного РВ** здійснено 2 вилучення, за кожним разом вилучалися *патрони різного калібру* в кількості 15 та 20 шт.

Співробітниками **Бахчисарайського РВ** здійснено 2 вилучення, за кожним разом вилучалися *патрони різного калібру.*

Співробітниками **1-го МВ Керченського МУ** здійснено 9 вилучень, з них 7 разів вилучалися *патрони різного калібру.*

Співробітниками **2-го МВ Керченського МУ** здійснено 4 вилучення, з них 3 рази вилучалися *патрони різного калібру.*

Співробітниками **Київського РВ** здійснено 4 вилучення, з них 3 рази вилучалися *патрони різного калібру.*

Співробітниками **Феодосійського МВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *патрони різного калібру.*

Вражають унікальним збігом обставин нижче наведені приклади вилучень:

- співробітниками **Красноперекопського МВ** 31.03.2010 року (ЖРЗПЗ № 1279) у гр. «Г» 1958 р. н. вилучено *12 патронів калібру 5,6 мм*, а 20.04.2010 року (ЖРЗПЗ № 1229) у цього ж гр. «Г» також вилучено *12 патронів калібру 5,6 мм.*
- співробітниками **1-го МВ Ялтинського МУ** 07.04.2010 року (ЖРЗПЗ № 972) у гр. «О» 1963 р. н. вилучено *39 патронів різного калібру*, а 12.04.2010 року (ЖРЗПЗ № 1373) у цього ж гр. «О» також вилучено *39 патронів різного калібру.*

Але кримський феномен не є оригінальним, оскільки має місце у ряді інших регіонів. До цієї дивної тенденції ми повернемося пізніше.

Співробітники підрозділів **ГУМВС в Одеській області** спеціалізуються на вилученні палиць, кастетів, нунчак, ножів. Питома вага таких вилучень по області складає 71% (132 із 187) від загальної їх кількості. Особливо це стосується підрозділів обласного центру та м. Іллічівська. Результати їхньої запеклої боротьби з незаконним обі-

гом зброї, боеприпасів та вибухових речовин виглядають наступним чином:

Співробітниками **Київського РВ** здійснено 27 вилучень, з них: *ножі* – 16, *палиці* – 6, *нунчаки* – 2, *кастети* – 1;

Співробітниками **Таїровського ВМ** здійснено 15 вилучень, з них: *ножі* – 4, *палиці* – 1, *нунчаки* – 7, *кастети* – 1;

Співробітниками **Іллічівського МВ** здійснено 11 вилучень, з них: *ножі* – 7, *палиці* – 1, *нунчаки* – 1, *кастети* – 1;

Співробітниками **Шевченківського ВМ** здійснено 10 вилучень, з них: *ножі* – 3, *палиці* – 1, *нунчаки* – 3, *кастети* – 2;

Співробітниками **Хаджибеївського ВМ** здійснено 12 вилучень, з них: *ножі* – 4, *палиці* – 3, *нунчаки* – 1, *кастети* – 1;

Співробітниками **Маліновського РВ** здійснено 6 вилучень, з них: *ножі* – 1, *палиці* – 2, *нунчаки* – 1, *кастети* – 2;

Співробітниками **Приморського РВ** здійснено 8 вилучень, з них: *ножі* – 2, *палиці* – 3, *нунчаки* – 3;

Співробітниками **Суворовського РВ** здійснено 8 вилучень, з них: *ножі* – 1, *кастети* – 3;

І з цих показників формується загальна картина стану боротьби зі злочинністю в області та державі.

Полюбляють вилучати палиці, кастети, нунчаки та ножі і співробітники **УМВС в Миколаївській області**. Але в цій області вилучають не прості палиці, а спеціальні, що потребує особливої майстерності з боку вилучачелів. Називається ця зброя – *палиця з рукояткою та шнурком для утримування*. В переважній частині це стосується обласного центру.

Співробітниками **Заводського РВ** здійснено 13 вилучень, з них: *палиці з рукояткою та шнурком для утримування* – 8, *ножі* – 4, *нунчаки* – 1;

Співробітниками **Корабельного РВ** здійснено 15 вилучень, з них: *палиці з рукояткою та шнурком для утримування* – 5, *ножі* – 5, *кастети* – 4;

Співробітниками **Центрального РВ** здійснено 11 вилучень, з них: *палиці з рукояткою та шнурком для утримування* – 4, *кастети* – 2;

Співробітниками **Ленінського РВ** здійснено 11 вилучень, з них: *палиці з рукояткою та шнурком для утримування* – 5. Крім того, цим

підрозділом двічі вилучалися патрони калібру 5,6 мм. та двічі патрони інших калібрів.

Загалом зазначеними підрозділами здійснено 50 вилучень, з них 22 рази вилучалися *палиці з рукояткою та шнурком для утримування*, 9 разів *ножі* та 6 разів *кастети*.

Щоб не склалося враження, що в Миколаївській області борються лише з обігом палиць, кастетів, нунчак, ножів, для справедливості слід зауважити, що **Єланецьким РВ** здійснено 3 вилучення і кожен раз вилучалися *патрони калібру 7,62 мм* в кількості від 21 до 38 шт., а **Новобугським РВ** також здійснено 3 вилучення і кожен раз вилучалися *саморобні пристрої для стрільби*.

Це також складові загальної картини стану боротьби зі злочинністю в області та державі.

Не менш запекло борються з палицями, кастетами, нунчаками та ножами співробітники **ГУМВС у Полтавській області**. Питома вага таких вилучень по області складає 67% (76 із 114) від загальної їх кількості.

Співробітниками **Крюківського РВ** здійснено 7 вилучень, з них: *кастети* – 4, *ножі* – 2;

Співробітниками **Кременчуцьського РВ** здійснено 7 вилучень, з них: *кастети* – 3, *нунчаки* – 3;

Співробітниками **Миргородського РВ** здійснено 11 вилучень, з них: *ножі* – 3, *палиці та бити* – 5, *нунчаки* – 1;

Таким чином можна перелічувати переважну частину підрозділів області.

В **Донецькій області** загалом переважають вилучення саморобних пристроїв для стрільби, питома вага яких складає 21,8% (26 із 119) від загальної кількості вилучень, а також патронів – 19,3% (23 із 119) від загальної кількості вилучень. Питома вага вилучень спортивно-мисливських патронів калібру 5,6 мм складає 65,2% (15 із 23) від загальної кількості вилучень патронів. Але ряд підрозділів спеціалізується на вилученнях інших видів.

Співробітниками **Єнакієвського МВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *саморобні пістолети шомпольного типу*;

Співробітниками **Орджонікідзевського РВ м. Маріуполя** здійснено 5 вилучень, з них 3 рази вилучалися *саморобні пістолети шомпольного типу*;

Співробітниками **Ленінського РВ м. Донецька** здійснено 4 вилучення, з них 3 рази вилучалися *патрони калібру 5,6 мм.*;

Співробітниками **Новоградівського МВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучалися *по 1-му електродетонатору*;

Співробітниками **Советського РВ м. Макєєвка** здійснено 5 вилучень, з них 3 рази вилучався *амоніт* вагою від 300 до 322 гр.;

Співробітниками **Харцизького МВ** здійснено 3 вилучення, з них 2 рази вилучався *порох вагою по 316 гр. у однієї і тієї ж особи*.

В інших регіонах, підданих дослідженню, однотипність вилучень та збіги обставин менш виражені або відсутні.

Наступний парадокс – це вилучення нунчак. Кожен розуміє, що обов'язкова умова вилучення предмета у особи – це наявність у особи цього предмета. Логічно, що наявність має зумовлюватись необхідністю. Потрібність відповідно має передбачати використання цього предмету якимось чином. Отже, вилучення у особи нунчак має бути пов'язане з можливістю використання нунчак цією особою. Виникає логічне питання, чи всі особи, у кого вилучалася ця специфічна холодна зброя, хоч раз в житті її тримали в руках до моменту вилучення. Особливо це стосується БОМЖів, інвалідів та осіб деяких інших категорій. Виникає враження, що в **м. Одеса**, зокрема в **с. Таїрова** нашістья «НІНЗЯ» похилого віку. Нижче наведений ряд яскравих прикладів:

- 22.03.2010 року співробітниками **Таїровського ВМ** затримано громадянина «Т» **1955 р. н.** у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;
- 15.04.2010 року співробітниками **Таїровського ВМ** затримано громадянина «К» **1962 р. н.** у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;
- 13.05.2010 року співробітниками **Таїровського ВМ** затримано громадянина «Н» **1961 р. н.** у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;
- 14.05.2010 року співробітниками **Таїровського ВМ** затримано громадянина «З» **1951 р. н.** у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;

- 19.05.2010 року співробітниками **Таїровського ВМ** затримано громадянина «З» **1957 р. н.** у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;
- 06.04.2010 року співробітниками **Шевченківського ВМ** затримано громадянина «Т» **1957 р. н.** (мешканець Донецької області, приїхав з метою працевлаштування), у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*.

Але одеситам не завадить пройти ШПОМ (школу підвищення оперативної майстерності) в кримських колег. Ось де вищий пілотаж:

- 21.05.2010 року співробітниками **3-го МВ Керченського МУ** затримано громадянина «Н» **1939 р. н.**, у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;
- 21.05.2010 року співробітниками **Євпаторійського МВ** затримано громадянина «Г» **1948 р. н.**, у якого під час особистого огляду виявлені та вилучені *нунчаки*;

Громадянину, який ніколи не працював в міліції, здоровий глузд заважає зрозуміти суть та обставини таких вилучень, а тому всі ці вилучення потребують відповідної перевірки.

А як Вам це?:

- 05.05.2010 року співробітниками **3-го МВ Керченського МУ** затриманий гр. «К», у якого при *особистому огляді* було виявлено та вилучено **2 гарматних снаряда**.

А може воно так і було?

Повернемося до кримського феномену щодо вилучення у одних і тих же осіб одних і тих же (або однотипних) заборонених предметів через певний проміжок часу. Приведемо приклади по інших регіонах:

- співробітниками **Новоархангельського РВ Кіровоградської області** 30.03.2010 року (ЖРЗПЗ № 286) у гр. «Я» 11.02.1977 р. н. вилучено **7 (СИМ) набойів**, а 08.04.2010 року (ЖРЗПЗ № 286) у цього ж гр. «Я» 11.02.1977 р. н. також вилучено **7 (СИМ) набойів**.
- співробітниками **Глобинського РВ Полтавської області** 15.03.2010 року затримано гр. «Ш» 1959 р. н., у якого вилучено **ніж кустарного виробництва**, а 18.05.2010 року також затриманий гр. «Ш» 1959 р. н., у якого також вилучений **ніж кустарного виробництва**.

- співробітниками **Харцизького МВ Донецької області** 17.05.2010 року (ЖРЗПЗ № 2763, повідомлення в МВС направлено за вих. № 1568) у гр. «К» 1980 р. н. вилучено **316 грамів пороху**, а 19.05.2010 року (ЖРЗПЗ № 2366, повідомлення в МВС направлено за вих. № 1578) у цього ж гр. «К» також вилучено **316 грамів пороху**.
- співробітниками **Татарбунарського РВ Одеської області** 13.04.2010 року (ЖРЗПЗ № **00626**) затримано гр. «Г» 1969 р. н. та вилучено **штик-ніж** військового зразка, а **29.04.2010** року (ЖРЗПЗ № **00736**) за тією ж адресою затриманий той же гр. «Г» 1969 р. н. і нього вилучений той же **штик-ніж** військового зразка.

Це містичне явище (умовно назвемо його «вилучення-фантом») потребує окремого дослідження. Одна із гіпотез – дуже хочеться вилучити, але вже нема що. А може, це намагання обдурити керівництво з метою уникнення покарання за недостатні показники?

Таких вилучень, які викликають небезпідставний сумнів щодо відсутності фальсифікацій та дотримання прав людини, переважна більшість і саме з них складаються високі результати, зазначені в вище розміщеній аналітичній таблиці. Виникає обґрунтоване питання – кому потрібні такі показники? Крім шкоди громадянам та негативного іміджу державі вони спричиняють матеріальні збитки, відволікають особовий склад ОВС від виконання тих функцій, виконання яких дійсно необхідне для забезпечення громадської безпеки та правопорядку. А такий стан речей є результатом жорстких вимог щодо кількісних показників без урахування якісних.

Що стосується обставин, за якими безпосередньо здійснювалися зазначені вилучення, то відповідно до змісту добових зведень аналітична таблиця виглядає наступним чином (див. Табл. № 6).

Зазначені в представленій аналітичній таблиці цифри свідчать, що переважна більшість вилучень здійснені в результаті несанкціонованих проникнень до житла чи іншого володіння особи в т. ч. автомобіля. КПК України передбачена можливість застосування обмежень конституційних прав і свобод людини таких як огляд та обшук житла чи іншого володіння особи (ст. 14-1, ч. 5 ст. 177; ч. 4 ст. 90 КПК), примусова виїмка із житла чи іншого володіння особи (ст. 14-1, ч. 4 ст. 178 КПК). Але обмеження вказаних конституційних прав

і свобод людини під час дізнання та досудового слідства допускається лише за вмотивованим рішенням суду, крім випадку, передбаченого ч. 3 ст. 30 Конституції України.

Визначення понять «житло» та «інше володіння» особи з посиланням на Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», практику Європейського суду та Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод приведене в пункті 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України №2 від 28.03.08. В даній Постанові Пленум ВСУ за-

Таблиця № 6. Аналітична таблиця обставин вилучень зброї, боєприпасів та вибухівки

Регіон	Кількість вилучень зброї, боєприпасів, вибухівки	Вилучення, здійснені в результаті санкціонованих обшуків
Одеська обл.	187	14
Донецька обл.	119	3
Полтавська обл.	114	3
Миколаївська обл.	110	15
Луганська обл.	108	4
Харківська обл.	85	2
АР Крим	77	7
Черкаська обл.	39	9
м. Севастополь	33	8
Львівська обл.	24	9
Житомирська обл.	21	1
Кіровоградська обл.	21	3
Волинська обл.	10	3

значає, що поняттям «житло» охоплюється не лише житло фізичних осіб. Воно поширюється на офісні приміщення, які належать фізичним особам, а також офіси юридичних осіб, їх філій та інші приміщення. А терміном «інше володіння» охоплюється, зокрема, земельна ділянка, сарай, гараж, інші господарські будівлі та інші будівлі побутового, виробничого та іншого призначення, **автомобіль** тощо. На практиці співробітники здійснюють вилучення заборонених предметів із житла та іншого володіння осіб, проникаючи туди протиправно.

Вилучення, здійснені в результаті несанкціонованого проникнення до житла чи іншого володіння особи в т. ч. автомобіля	Вилучення, здійснені в результаті затримання особи за межами помешкання, законність яких потребує перевірки	Вилучення, процедура яких незрозуміла за змістом інформацій
42	127	4
73	43	
36	21	54
19	76	
52	52	—
42	41	
19	15	36
3	27	
9	13	3
4	11	
9	11	—
8	10	
2	2	3

Досить поширена практика вилучень заборонених предметів в результаті оглядів житла та іншого володіння особи за її письмовою згодою. Частиною 3 статті 30 Конституції дійсно передбачена можливість проникнення до житла та іншого володіння особи без постанови суду, в тому числі і на підставі її добровільної письмової згоди, але **виключно у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину.** З огляду на зміст інформацій, викладених в вивчених добових зведеннях, при вилученнях заборонених предметів в результаті проникнення до житла та іншого володіння громадян, підстави, зазначені у ч. 3 ст. 30 Конституції України, були відсутні. Та й добровільність надання таких згод за зазначених обставин є досить сумнівною.

Значна частина вилучень здійснена в результаті затримання особи за межами помешкання, більшість з яких відповідно до змісту добових зведень здійснені з порушенням прав людини. Перелік категорій осіб, стосовно яких дозволено проводити особисті огляди, огляди речей, що знаходяться при них, транспортних засобів, вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або використані на шкоду їх здоров'ю, визначений пунктом б статті 11 Закону України «Про міліцію». Але процедура цих оглядів і вилучень має здійснюватись у суворій відповідності до вимог діючого законодавства. При провадженнях у справах про адміністративні правопорушення особисті огляди, огляди речей та їх вилучення має здійснюватися виключно на підставі та у спосіб, передбачений нормами КУпАП.

Як можна прокоментувати правомірність процедури таких вилучень у громадян за межами їх помешкань?:

- 17 травня співробітниками **Московського РВ ГУМВС в Харківській області** біля будинку № 22 по вул. Гвардійців Широнінів, у громадянина «К», 1963 р. н., не працює, вилучено *5 патронів калібру 5,6 мм.*, громадянин «К» зобов'язаний явкою.
- 17 травня співробітниками **Московського РВ ГУМВС в Харківській області** біля дому № 22 по вул. Маршала Батицького, затримана громадянка «К» 1968 р. н., не працює, у якій вилучено *50 патронів калібру 5,6 мм*, громадянка «К» зобов'язана явкою.

- 20 квітня співробітниками **Фрунзенського РВ ГУМВС в Харківській області** на перехресті вул. Високовольної та пр. Косіора, у громадянина «Л», 1985 р. н., непрацюючого, вилучено *38 патронів калібру 5,6 мм*, Л. зобов'язаний явкою.

А які ж були підстави для проведення особистих оглядів та вилучень, якщо ці особи попередньо нічого не скоїли та до міліції не доставлялися, а лише зобов'язані явкою?

А як Вам таке вилучення за межами помешкання?:

- 18 травня співробітниками **Московського РВ ГУМВС в Харківській області** біля будинку № 86 по вул. Івана Камишева, затриманий громадянин «Я», 1979 р. н., без постійного місця мешкання, непрацюючий, раніше судимий у 2007 році за ст. 185 ч. 1 ККУ, у якого вилучено *артилерійський снаряд, калібру 75 мм*, в іржавому стані, часів Великої Вітчизняної війни!!!

Законність цієї категорії вилучень, безумовно, також потребує відповідної перевірки.

Як бачимо, є підстави вважати, що вилучення у громадян заборонених предметів, зокрема, зброї, як правило проводиться з грубими порушеннями їх прав, гарантованих Конституцією України, національними та міжнародними нормами законодавства. На жаль, та політика дій, яка наразі нав'язується міліції для виконання нею завдань по протидії незаконному обігу зброї, призвела до того, що у теперішній час права людини обмежуються не як виняток і у тій мірі, в якій це необхідно для захисту законності, а масово, для створення у керівництва МВС України позитивного уявлення про досягнуті результати. І в цьому дає можливість переконатись наведений вище аналіз результатів роботи органів внутрішніх справ.

Міліція, відмовившись від тези «працювати на людину», поступово повертається до застарілої ідеології, вважаючи можливим і навіть доцільним ігнорування конституційно визначених прав громадян на особисту недоторканність, недоторканність житла, повагу до своєї людської гідності.

Оскільки в ході аналітичної роботи використані лише добові зведення і не вивчалися інші матеріали стосовно зазначених фактів, підтвердити чи спростувати факти фальсифікацій та зловживань, наслідком яких є порушення прав людини, можливо лише в результаті всебічних кваліфікованих перевірок компетентними органами.

| Остання доповідна²⁷*Катерина Левченко*

Минуло майже півтора місяця із дня прийняття рішення щодо ліквідації Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ. За цей час минуло багато подій. Були виступи «за» та «проти». Були надії на зміну рішення та розчарування. Були звернення громадських організацій, заяви, виступи на радіо та по телебаченню, прес-конференції і навіть рекомендація Президента України міністру не знищувати Управління. З іншого боку, були й радісні статті з приводу ліквідації Управління. І кипи бруду на адресу помічників міністра з прав людини. Були зустрічі з послами та представниками міжнародних організацій. Було й призначення міністром внутрішніх справ голови громадської ради (незрозуміло якої) і заяви про створення громадських рад на рівні обласних та районних управлінь.

Перелік можна продовжувати. Слів було багато. Але читаючи їх, приходиться розуміння того, що за ними маскуються істинні процеси, що цими словами перекручується багато фактів, даються оцінки, далекі від реальності. А ще стало зрозумілим, що ті, хто пишуть про Управління, взагалі-то про нього мало що знають.

²⁷ © Катерина Левченко <http://khpg.org/index.php?id=1273443721>

Основна ж проблема, що про нього мало що знає сучасне керівництво Міністерства, яке відкинуло відразу за чиєюсь порадою саму ідею існування цього Управління. Така ситуація дозволяє тиражувати міфи та відкрити брехню. Дозволяє попірати честь та гідність людей, які працювали в Управлінні. Дозволяє біле називати чорним і навпаки.

Оскільки я безпосередньо брала участь в формуванні стратегії діяльності цього Управління, його створенні, його роботі, вважаю, що керівництво МВС України має знати «історію» з перших рук, а не з переказів недобросовісних радників. Цей текст не є обілюванням Управління, це спроба розповісти про всю систему моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС. Я не можу сказати, що воно досягло верху ефективності в своїй діяльності. Історія саме про те, що передувало Управлінню, як воно задумувалося і створювалося, як працювало, що змогло зробити і чого ні. Історія про історію: громадські ради із забезпечення прав людини, мобільні групи, громадські слухання. Історія про людей, які допомагали Управлінню в роботі. А точніше – працювали разом з ним.

Тож почнемо з 2004 року.

КРОК 1. ПОЯВА В МІНІСТЕРСТВІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДИВНОЇ ПОСАДИ «РАДНИКА МІНІСТРА З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ». 2004 РІК

Восени 2004 року на фоні передвиборчих перегонів фактично непоміченим фактом стало введення до штату МВС посади Радника Міністра внутрішніх справ з прав людини та гендерних питань. Передумовою стало проведення в 2003 році спільної колегії МВС та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, під час якої розглядалися питання брутальних порушень прав людини в діяльності міліції. Серед низки рекомендацій була й рекомендація про введення посади Радника.

Функціональні обов'язки радника готувалися спільно з керівником Апарату Міністра Володимиром Івановичем Шаповалом та відобразили наше бачення того, чим і як має займатися радник, які матиме повноваження. Крім того, були прописані й вимоги до цієї посади.

Серед основних прав та обов'язків радника: аналіз стану діяльності органів внутрішніх справ стосовно дотримання вимог законодавства в галузі прав людини та гендерних питань; координація взаємодії МВС з міжнародними організаціями (ООН, Рада Європи, Європейська Комісія, Міжнародна організація праці, ОБСЄ, Міжнародна організація з міграції та ін.), проведення консультацій з їх експертами, представництвами та підрозділами, які відповідають за реалізацію міжнародних норм дотримання прав людини та утвердження гендерної рівності; проведення консультацій з представниками громадських організацій, у тому числі правозахисних та жіночих, залучення їх до спільних заходів; інформування керівництва Міністерства щодо рекомендацій наукових досліджень, національних та міжнародних науково-практичних конференцій з прав людини, гендерної рівності; підтримка постійних контактів з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, профільними комітетами Верховної Ради України, Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді, іншими органами державної виконавчої влади в межах зазначеної компетенції; здійснення моніторингу стану дотримання прав людини та впровадження гендерних питань у діяльність МВС України; сприяння розробленню та впровадженню програм з прав людини та гендерної рівності в навчальних закладах МВС України (www.umdpl.info).

Навіть в той момент нам було зрозуміло, що введення цієї посади має привнести щось нове в діяльність міліції. Що робота має вестися системно, і не полягати лише в реагуванні на скарги та звернення громадян.

При цьому до особи Радника висувалися досить серйозні кваліфікаційні вимоги, дотримання яких мало сприяти ефективному виконанню покладених на нього обов'язків. Серед них – наявність вищої юридичної освіти, вільне володіння однією з іноземних мов, визнаних у міжнародних організаціях, практичний досвід роботи із захисту прав людини не менше п'яти років, досвід науково-дослідницької діяльності, наявність наукових праць з прав людини та гендерної рівності.

До цього переліку ми повернемося ще далі, говорячи про те, яким чином сьогодні дотримується наказ МВС України № 1221 від 18 жовтня 2004 року.

Посада – посадою, а головне, що було зроблено в 2004–2005 роках.

Розпочався діалог та встановлення контактів з громадськими та міжнародними організаціями. І це ще тоді, коли в МВС дуже підозріло ставилися до громадських організацій, особливо таких, як ХПГ та УГСПЛ. А їх звернення та листи викликали шире обурення в тому, що хтось заважає боротися із злочинністю.

Багато які з організацій також підозріло ставилися навіть до самої можливості діалогу з ОВС. Тож перший крок полягав в тому, щоб зламати стереотипи підозри.

Те, що сьогодні здається простим – запрошення та участь радника в заходах громадських організацій, причому не лише, скажімо, в семінарах, тренінгах, але й таких, на яких лунала критика на адресу МВС, висвітлення позиції МВС, надання інформації, яка запрошується громадськими організаціями тощо – тоді напрацьовувалося крок за кроком і було певним зламом в системі взаємодії міліції із громадськістю.

Бо це була взаємодія по-новому. Не така, яка будувалася на співпраці з населенням по профілактиці та розкриттю злочинів, а така, яка передбачала діалог та відкрити й системну критику міліції з боку суспільства.

Тим часом відбулися кардинальні зміни в керівництві Міністерства і відразу в ставленні до співпраці з громадськими організаціями. Без сумніву велику роль в цьому відіграла особиста позиція Міністра Юрія Луценка. Але й було й велике суспільне сподівання на позитивні зміни, на перебудову міліції на принципах демократизму та відкритості. Була й готовність на участь у створенні нових структур та моделей управління.

Тож ситуація склалася така, коли й «верхи хотіли, й низи могли».

КРОК 2. МОБІЛЬНІ ГРУПИ З МОНІТОРИНГУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОВС. 2005 РІК

Тема розвитку громадського контролю за діяльністю органів внутрішніх справ, вже давно на той момент знаходилася в сфері уваги правозахисних організацій. Те, що громадський контроль потрібний, не викликало ні у кого сумнівів. Те, що його потрібно впровад-

жувати, також. Але виникало закономірне питання – яким чином це робити.

Запитування інформації від органів внутрішніх справ? Цим користувалися, але навіть при наданні можливої інформації, він не був повним. Участь громадськості в спільних заходах? Традиційною формою була участь в охороні громадського порядку. Ті ж самі добровільні народні дружини, які певною мірою перетворилися на пародію співпраці. Вивчення громадської думки населення щодо діяльності міліції – показувало, що довіра постійно зростає, незалежно від якості та результатів роботи. Та й цифри були в декілька разів вище, ніж в європейських країнах.

Міліція залишалася закритою. І це потрібно було міняти. В межах діючого законодавства – Закону України «Про міліцію», Кримінально-процесуального Кодексу України, Закону «Про цивільний контроль над військовою організацією та правоохоронними органами» та інших.

Цікава ідея народилася та відпрацьовувалася у Харкові. Харків взагалі відіграв дуже важливу роль у створенні та розвитку системи моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС. Роль позитивну. Роль ініціатора, лобіста, людського ресурсу.

Ідея полягала у розвитку діяльності мобільних груп із моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ. Ініціаторами були Харківська правозахисна група – Євген Захаров, Аркадій Бущенко, Людмила Клочко та Харківський національний університет внутрішніх справ. І тут не можна не назвати імена Олександра Бандурки, Олександра Ярмиша, Василя Соболева, які стояли у першоджерел. А також тих, хто продовжував та продовжує цю роботу зараз - Андрія Черноусова, Деніса Кобзіна, Олега Мартиненка, Юрія Белоусова.

Дуже серйозним проблемним місцем порушення прав людини були місця утримання затриманих та заарештованих осіб – ізолятори тимчасового тримання, спецприймальники для адмінзаарештованих осіб, спецприймальники для осіб затриманих за бродяжництво. Тож вони й стали об'єктом громадського моніторингу.

З 2004 року в якості експерименту мобільні групи працювали в трьох областях України – Харківський, Сумський та Полтавський (наказ МВС України № 286, 2004 р.).

В 2005 році за пропозицією керівництва ХНУВС та на виконання розпорядження Міністра їх досвід було ретельно вивчено Радником Міністра. Підготовлена доповідна Міністру з висновками такого вивчення. Результатом став наказ МВС № 536 (www.umdpf.info), який й визначав порядок діяльності мобільних груп на території всієї держави.

Мобільні групи в 2005 році створювалися на базі відомчих навчальних закладів з розрахунку по одній групі на закріплену область чи залізницю згідно з розподілом. За цей процес персональну відповідальність несли ректори вищих навчальних закладів системи МВС. Наказом передбачалося включити до складу мобільних груп фахівців з числа працівників постійного складу, які мають досвід практичної та наукової роботи у сфері дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина, захисту їхніх законних інтересів. Крім того, наказом передбачалось залучення до роботи кожної з таких груп по два представники громадських організацій правозахисної спрямованості, зареєстрованих у встановленому порядку. Оце залучення й було вирішальним.

Можна розповідати про складний процес становлення цих груп. Їх неприйняття керівництвом УМВС в низці областей. Складнощі в кооперації з громадськими організаціями. Непрофесіоналізм в діяльності. Нерозуміння принципів взаємодії. Намагання втручатися в ті питання, які стосуються слідства та оперативно-розшукової діяльності. Підготовку ІТТ перед приїздом до них мобільних груп. Організаційні складнощі, пов'язані із прив'язкою мобільних груп до вищих навчальних закладах, які розташовані лише в 12 областях України. Складнощі в організації виїздів – час, транспорт, пальне. Складнощі в опрацюванні звітів, які надсилаються за трьома адресами – керівникові підрозділу, в якому здійснювалася перевірка, начальнику УМВС і до Апарату Міністра тощо. Складнощі у взаємовідносинах із прокуратурою, аж до приписів в деяких областях на заборону функціонування таких мобільних груп.

Але робота почалася. Почали активізуватися громадські організації в областях. З 2006 року почалися тренінги для працівників громадських організацій та ОВС з питань організації мобільних груп, повноважень, прав та обов'язків їх членів. Співпраця з Офісом Координатора проектів ОБСЄ в Україні, Міжнародним Фондом

Відродження. Посібник «Мобільні групи з моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС», яким користуються й до цього часу. Бажання робити їх ефективними.

В 2006 році був розроблений новий наказ МВС України № 894 (www.umdpl.info), який не прив'язував більше мобільні групи до вищих навчальних закладів МВС України. Що дуже важливо – він був зареєстрований в Міністерстві юстиції України.

В 2008 році до нього були внесені зміни, які дозволяли робити нічні та раптові візити, а також спілкуватися з затриманими з максимально можливим ступенем конфіденційності (наказ МВС № 389 www.umdpl.info).

Процитуємо ці зміни. Так, пункт 4.1. отримав таку редакцію: «Відповідно до вимог положень нормативно-правових актів МВС у будь-який час доби без попереднього узгодження входити та оглядати територію і приміщення органів та підрозділів внутрішніх справ, у тому числі приміщення чергових частин, а також мати негайний доступ до місць тримання затриманих, доставлених та взятих під варту, затриманих в адміністративному порядку осіб та осіб, які відбувають адміністративне стягнення у вигляді арешту».

Пункт 4.2. Положення про мобільні групи: «Згідно з вимогами чинного законодавства України проводити бесіди з максимально допустимим ступенем конфіденційності із затриманими, доставленими та особами, які піддані адміністративному арешту, з метою виявлення порушень норм поведінки з ними, процесуальних строків і підстав затримання, доставлення та взяття під варту, інформування їх про права осіб, затриманих, доставлених або взятих під варту, а також про інші права, які передбачені законодавством України».

Підстави для таких змін давав ратифікований Україною в 2006 році Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань, який передбачає створення національних превентивних механізмів попередження катувань. Ці механізми базуються на принципі відвідування місць позбавлення волі не лише міжнародними експертами, як говориться в Європейській конвенції проти катувань, але й національними. До місць позбавлення волі відносяться не лише ІТТ та спецприймальники, але й примаїльники-розподільники для дітей, камери попереднього затримання, які розташовані в чергових

частинах, навіть кабінети співробітників, в яких людина перебуває проти своєї волі.

Кількість виїздів стрімко зростала щороку. 86 в 2006, 145 в 2007, 353 в 2008, 422 в 2009 році. Зростала і якість моніторингу, фаховий рівень членів мобільних груп від громадськості.

Змінювалась на краще і ситуація в ІТТ. Цього не можна не визнати. Попри те, що в них ще багато проблем і матеріальний рівень в багатьох не відповідає ні те що європейським, але й національним стандартам. З'явилася постільна білизна. Харчування затриманих. Кварцування камер як засіб попередження розповсюдження туберкульозу. Телефони довіри в прогулянкових двориках. Інформація про права та обов'язки затриманих розміщена безпосередньо в камерах. Почали будуватися туалети. Зніматися двоярусні кровати. Закриватися ті ІТТ, які суттєво не відповідали стандартам. В липні 2008 році питання діяльності мобільних груп розглядалося на засіданні колегії МВС України.

Чи можна все зроблене вимірити словами, багато зроблене чи мало? Ні. Якщо давати оцінку так, як дає Європейський комітет проти катувань, то можна говорити про зміни на краще.

Одним з показників позитивних змін стало те, що досвід організації роботи мобільних груп з моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС вивчався і Perezнімався в інших країнах. Коли в 2009 році члени мобільних груп зібралися на Другу Східноєвропейську конференцію, організовану Харківським інститутом соціальних досліджень у співпраці з Інститутом відкритого суспільства, Офісом Координатора проектів ОБСЄ в Україні та з Управлінням моніторингу дотримання прав людини, з'ясувалося, що подібні інститути моніторингу створені в Болгарії, Вірменії, Молдові та низці інших держав. Крім того, в 2009 році подібний досвід почав запроваджувати в Україні Державний Департамент з питань виконання покарань.

Цей досвід знайшов підтримку в Раді з прав людини ООН, в Комітеті ООН проти катувань, у Європейського Комісару з прав людини, експертів Ради Європи та Європейської спільноти.

Поставимо питання. Можна робити більш корисною роботу таких мобільних груп? Можна. Нема меж для вдосконалення. І головне вдосконалення стосується не того, щоб зробити виїзди раптови-

ми, так, щоб не знали керівники районних відділів, куди виїжджає група. Головне – щоб було реагування на зауваження, які містяться у звіті, щоб виправлення недоліків (а багато з них можуть бути виправлені силами самих установ) знаходилося під постійним контролем керівництва УМВС. І щоб громадськість мала доступ до інформації про результати реагування.

Назвемо деякі громадські організації, представники яких делеговані до мобільних груп: Харківській інститут соціальних досліджень, ГО «Співдружність» (АР Крим), Харківська правозахисна група, Вінницька правозахисна група, Одеська правозахисна група «Верітас», ГО «Донецький меморіал», Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда Україна», ВГО «Комітет виборців України – Рівненське відділення», «Спілка водіїв України» (Рівне), Міжнародне товариство прав людини – Українська секція (Київ, Івано-Франківськ, Дніпропетровськ), Чернігівській жіночий правозахисний центр, Громадська мережа «Опора» (Львів), «Чоловіки проти насильства» (Луганськ), ГО «Добробут» (Миколаїв), Дніпропетровська обласна громадська організація «Народний контроль», Полтавська ГО «Прес-клуб» та інші.

Скажіть, чим поганий механізм реалізації громадського контролю, якщо він працює? Якщо є зацікавленість з боку і міліції і громадськості? Якщо зауваження виправляються? Не поганий. Його потрібно розвивати й далі. Але чи буде для цього бажання та політична воля? Останнє питання поки що залишається без відповіді.

КРОК 3. ГРОМАДСЬКА РАДА МВС УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДСЬКІ РАДИ ПРИ УМВС

Відповідно до статті 1 Конституції Україна є демократичною державою. Характеристикою демократичного державного управління є залучення до процесу формування та реалізації державної політики громадськості. Це положення розвивається у статті 38 Конституції: «Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами...». Однією з форм такої участі громадян є громадські ради.

Ідея створення Громадської ради МВС України з питань забезпечення прав людини в органах внутрішніх справ виникла восени 2005 р. Активна співпраця з громадськими організаціями, завдяки діяльності Радника Міністра з прав людини та гендерних питань, постійна участь в заходах, які проводилися громадськими організаціями, а також наявність великого кола питань, які мали громадські організації до МВС України, привели до ідеї проведення постійних круглих столів керівництва МВС України та громадських правозахисних організацій. В процесі підготовки до першого круглого столу (листопад 2005 р.) стало зрозумілим, що взаємодія з громадськими організаціями потрібно поставити на більш регулярну, а головне – системну основу, якою була визнана саме форма Громадської ради.

Важливу роль у розробці підготовчих документів Громадської ради зіграли працівники Апарата Міністра та його керівник, якого ми вже згадували – Володимир Шаповал, які брали безпосередню активну та зацікавлену участь в цій роботі.

Процес створення Громадської ради МВС України з питань забезпечення прав людини та Громадських рад в областях розтягнувся у часі майже на три роки (2005–2007, а потім знов на обласному рівні активізувався в 2008 у зв'язку із появою помічників міністра з прав людини) – настільки непередготовленими до співпраці та спільної роботи один з одним виявилися з одного боку представники правозахисних організацій, з іншого боку – керівництво обласних управлінь внутрішніх справ. Але складність, тривалість та іноді навіть конфліктність цього процесу не перекреслюють його важливість.

28 грудня 2005 р. був підписаний Наказ № 1243 про створення Громадської ради (www.umdpl.info), а вже наступного дня відбулося її перше засідання. На ньому були визначені основні напрямки діяльності, обрані уповноважені Громадської ради за напрямками, внесені пропозиції щодо регламенту та форм роботи, обрані співголови.

Відповідно до Регламенту, організаційними формами роботи Ради є її засідання, засідання утворених Радою робочих та експертних груп, які проводяться за потребою. За дорученням співголів Ради її засідання можуть скликатися відповідальним секретарем та секретарем Ради.

Посадові особи органів внутрішніх справ України виконують рішення Ради, які мають рекомендаційний характер, у межах їх компетенції та відповідно до нормативно-правових актів МВС України.

Напрямки, які обрані в якості пріоритетних Громадською радою МВС України з питань дотримання прав людини, є наступними:

- Права громадян при затриманні, дізнанні та слідстві.
- Дотримання прав під час виборів та виборчих кампаній.
- Право на мирні зібрання.
- Освіта в галузі прав людини.
- Розгляд скарг на дії міліції. Інститут виділеної скарги.
- Попередження домашнього насильства, жорстокого поводження з дітьми, торгівлі людьми, гендерна рівність в діяльності органів внутрішніх справ.
- Нормативно-правове та науково-методичне забезпечення діяльності Ради.
- Права мігрантів та біженців.
- Повага до приватного життя.
- Права неповнолітніх.

Принциповим є положення про рекомендаційний характер рішень Громадської ради. Це означає, що вони можуть прийматися керівництвом МВС України в якості пропозицій до дій, а можуть і не прийматися. У другому випадку представникам Громадської ради потрібно шукати засоби впливу на керівництво відповідного органу внутрішніх справ для того, щоб переконати його у необхідності запропонованих дій.

Ще більш принциповим питанням є персональний склад ради. При першому формуванні бажання було одне – щоб до Ради увійшли представники найбільш відомих та впливових громадських організацій, які можуть професійно критикувати ОВС, допомагаючи їм при цьому рухатися в напрямку позитивних змін. Володимир Чемерис, Роман Романов, Євген Захаров, Ігор Попов, Олесь Доній, Аркадій Бущенко, Дмитро Гройсман, Ольга Калашник, Андрій Толопіло, Андрій Сухоруков, представники Міжнародної Амністії були в першому складі ради. В процесі ротації почали працювати Володимир Яворський, Генадій Токарев, Деніс Кобзін, Руслан Топольський, Олександр Букалов. Професіонали своєї справи.

І чітко дотримувався принцип кадрового формування Громадської ради – жодного політика, жодного бізнесмена, жодного представника церкви. Рекомендували до складу не менше двох членів ради. Ротація представників громадськості була виключно справою громадськості. Правда, коли захотіли виключити з членів Ради Ігоря Попова та Олеся Донія, обидва категорично відмовилися йти. Тож є в Раді щось привабливіше за Секретаріат Президента та депутатський мандат!

Втім, процес формування громадських рад показав, що серед начальників ГУМВС–УМВС не було вироблено єдиних поглядів щодо принципів залучення до складу рад представників громадськості, їх ролі у взаємодії органів внутрішніх справ та громадянського суспільства. Саме тому ці питання були обговорені 28 квітня 2006 року під час засідання Громадської ради при МВС України та закріплені розпорядженням МВС України від 15.06.2006 № 499 «Про порядок формування та утвердження складу Громадських рад з питань забезпечення прав людини при ГУМВС (УМВС)» <http://umdbl.info/index.php?id=1238068149>.

Цим розпорядженням начальники ГУМВС-УМВС мали залучити до процесу формування громадських рад представників Громадської ради при МВС України, які закріплювалися розпорядженням за відповідними областями. Формування остаточних списків членів рад призначалося на 01.08.2006, при цьому було поставлено вимогу виключити зі списків осіб, які не мали відношення до діяльності у сфері захисту прав людини. Не менш важливим було принципове положення щодо включення до складу рад не менше двох третин представників правозахисних організацій, активістів правозахисного руху, науковців.

Назву деякі результати роботи: регулярний моніторинг та вдосконалення нормативної бази ОВС, участь у роботі кадрових та атестаційних комісій при ГУМВС, УМВС; проведення спільно з керівництвом ОВС прийому громадян; розроблено та впроваджено План протидії расизму та ксенофобії до 2009 р.; розроблено Програму забезпечення гендерної рівності в ОВС України; проведено навчання більше 110 експертів мобільних груп; проведено більше 50 тренінгів для слідчих, оперуповноважених, працівників «Беркуту» та ізоляторів тимчасового тримання тощо. За цим «тощо» стоїть робота

представників більш ніж 120 організацій, які входять до складу громадських рад на обласному та національному рівні.

До речі в 2006 році саме на засідання Громадської Ради представники правозахисних організацій змогли переконати тодішнє керівництво МВС України відмовитися від використання при купівлі залізничних квитків паспортних даних громадян та самого паспорту. Тоді вдалося.

Чи вдасться лі в 2010 році? Хто прочитає Міністру звернення громадських організацій з цього приводу? На всяк випадок адреса в Інтернеті: helsinki.org.ua

Громадську раду неможна розглядати як орган швидкого реагування на отриману інформацію (чи її відсутність) щодо порушення прав людини з боку працівників органів внутрішніх справ, це не може бути терміновим приводом для проведення засідання. На засідання Громадської Ради виносяться питання, які стосуються системних порушень прав людини з боку працівників органів внутрішніх справ. Але представники Громадської ради, не можуть залишати поза увагою зазначені вище факти порушення прав людини. Для цього використовуються такі форми роботи, як формування громадської думки, проведення зустрічей з керівниками відповідних департаментів (підрозділів) МВС України.

Що заважає роботі Громадських Рад? Наведу декілька чинників: відсутність чіткої координації діяльності, не досить чітким розумінням ідеології та функцій Громадських рад з боку як правозахисної спільноти, так і начальників УМВС в областях; відсутність відпрацьованого механізму взаємодії Громадської ради при МВС України з обласними громадськими радами; залежністю роботи Громадських рад від волі обласного міліцейського керівництва. Якщо останнє – негативне, це фактичне зводить нанівець їх роль, як ефективного інструменту громадського контролю.

Так, несприйняття ідеї громадського контролю за діяльністю ОВС начальником міліції в Сумській області в 2009 році привело к повному паралізуванню роботи як мобільних груп, так і Громадської ради. Питання виносилося на розгляд Громадської ради МВС України, було прийнято окреме рішення, але й це не переконало начальника обласної міліції в необхідності співпраці із громадсь-

кістю. А якщо такі керівники будуть в більшості областей України? Результати передбачувані.

На рівні Громадської ради МВС України виникло незадоволення положенням про раду та її регламентом. Створені нові документи. Але вони мають бути затверджені наказом. Чи буде це зроблене? Та й і взагалі подальша доля Громадської ради сьогодні невідома.

КРОК 4. УПРАВЛІННЯ МОНІТОРИНГУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Що тільки за останній місяць не написано про Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС України! Про це ми поговоримо трішки нижче. Спочатку – історія.

Налагоджена в 2005–2007 роках співпраця між МВС України та громадськими організаціями показала, що з боку міліції потрібно розвивати інституціональні механізми моніторингу дотримання прав людини. Тож на основі напрацьованого досвіду і виникла ідея створення окремого підрозділу в структурі МВС, який носив горду назву Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ.

Ідея Міністра та громадськості була підтримана Президентом України. Внесені зміни до штатного розкладу. Створене Управління у складі Апарату Міністра. Затверджене положення про нього. Почався відбір кандидатів на посаду помічників Міністра в областях. На 27 посад було більше 80 кандидатів. До комісії по відборі входили представники громадських організацій – Євген Захаров, Роман Романов, Володимир Чемерис. Кожен кандидат здавав письмовий іспит та проходив співбесіду.

Таким чином був реальний альтернативний відбір кандидатів, побудований на оцінці їх професійного рівня, знань та мотивації. А мотивація була одна – діяльність в сфері захисту прав людини.

За своїм професійним досвідом призначені помічники Міністра розподілилися наступним чином: пенсіонери правоохоронних органів, які не мали досвіду роботи в НУО – 44%, представники правозахисних організацій – 41% (Української Гельсінської спілки з прав людини, Харківської правозахисної групи, Севастопольської право-

захисної групі, Міжнародного товариства прав людини, ГО «Опора», Чернігівського жіночого центра та інших), пенсіонери правоохоронних органів, які мали досвід роботи в НУО – 15%. Подібного досвіду підбору кадрів МВС до того моменту не мало.

Формування Управління саме з помічників Міністра з прав людини давала можливість бути для них максимально незалежними від обласного керівництва міліції, бо всі вони були співробітниками Центрального Апарату МВС і підпорядковувалися безпосередньо начальнику управління моніторингу дотримання прав людини, керівникам Апарату Міністра та Міністру.

Напрямки роботи Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС були сформульовані відповідно до основних проблемних зон: процедури затримання, арешту, проведення досудового слідства, охорони громадського порядку, роботи з населенням; аналіз системних проблем та виявлення недоліків функціонування підрозділів; підвищення рівня «прозорості» та відповідальності ОВС; підтримка роботи громадських рад та мобільних груп; розробка та вдосконалення нормативно-правової бази; започаткування нових напрямків роботи ОВС (протидія расизму, робота з етнічними меншинами, гендерно-орієнтований менеджмент); підтримка ініціатив НУО щодо проведення навчальних семінарів та освітніх програм для працівників ОВС тощо.

Перше навчання новопризначених помічників Міністра відбулося в Академії Управління МВС України вже в травні 2008 року відразу після його укомплектування. Потім були тренінги з питань прав людини, організовані громадськими та міжнародними організаціями. Відпрацювання форм роботи. Форм звітності. Організація прийому громадян, виїзні прийоми, налагодження по-новому роботи мобільних груп, знайомство з громадськими організаціями та Громадськими радами в областях.

Процес йшов непросто. Вже перші числа липня 2008 року почалися з конфліктної ситуації навколо Дніпропетровської громадської ради. Виявився спротив мобільним групам в Тернопільській області, необхідність переформування Громадських рад в низці областей та в м. Києві. Негативна реакція частини обласного керівництва на доповідні, які викривали проблеми в діяльності міліції.

Для висвітлення діяльності Управління, оперативного представлення інформації спільно із ХПГ був створений окремий сайт: <http://umdpl.info>.

За результатами роботи управління був підготовлений, надрукований та широко оприлюднений звіт про дотримання прав людини в діяльності міліції в 2008 році. Його і зараз можна знайти на сайті Управління: www.umdpl.info Це був перший досвід в діяльності МВС, коли воно звітувало саме у царині захисту прав людини. Він цікавий не лише узагальненою інформацією про роботу за основними напрямками, але й рекомендаціями. Частина з них була втілена в життя в 2009 році. І знов таки, звіт про роботу в 2009 році вже готовий і чекає на своє оприлюднення.*

Так, в 2009 році помічниками Міністра прийнято 3705 громадян, із них 698 під час виїзних прийомів, 2857 звернень громадян, підготовлено 55 пропозицій по вдосконаленню нормативно-правової бази МВС в галузі дотримання прав людини, ініційовано 2016 службових перевірок, перевірено 966 підрозділів, здійснено 422 виїзди мобільних груп, проведено 86 засідань громадських рад, за результатами їх співпраці із ЗМІ вийшло 1071 публікацій з питань дотримання прав людини, організовано та проведено 493 тренінги з цієї проблематики для працівників ОВС, а також 340 прес-конференцій та круглих столів тощо.

Для порівняння – за 2008 рік помічниками Міністра з прав людини прийнято 2606 громадян; перевірено 625 підрозділів; розглянуто 1615 скарг та заяв громадян; ініційовано 1666 службових розслідувань; організовано 356 виїздів мобільних груп; проведено 89 засідань обласних громадських рад; організовано 194 семінарів для працівників ОВС, 671 прес-конференцій та публікацій в ЗМІ з прав людини.

Після призначення, дивлячись на нестабільну політичну ситуацію в країні, співробітники Управління нерідко повторювали, що дали б нам попрацювати хоча б до осені, а потім й нового 2009 року. Ця дата відсувалася далі й далі. Але весь час не покидало розуміння того, що термін на роботу та розвиток самої системи моніторингу відпущений дуже короткий. І той факт, що майже два роки Управ-

* Звіт опублікований в середині травня 2010 р. – Прим. ред.

ління працювало, вже сам по собі є оптимістичним. На початку 2008 року про два роки роботи ніхто й не мріяв.

Водночас, того, що його закриють одним розчерком пера і що це буде перший публічний крок новопризначеного Міністра внутрішніх справ, також не очікував ніхто.

КРОК 5. ЛІКВІДАЦІЯ

17 березня 2010 року, через тиждень після призначення Міністра, була поширена інформація щодо скорочення вдвічі Апарату Міністра. І це скорочення стосувалося лише помічників Міністра з прав людини Управління моніторингу дотримання прав людини.

Першим аргументом була економія коштів державного бюджету на утримання апарату. Без сумніву, це серйозний аргумент, але скорочення посад помічників не принесе суттєвої економії. Збільшення кількості заступників Міністра внутрішніх справ, здійснене в березні-квітні 2010 року з'їсть майже усі зекономлені кошти на звільненні помічників Міністра.

Другий аргумент нового керівництва — теза про неможливість існування відомчого контролю за порушеннями прав людини. Вона є дуже спірною. В системі органів внутрішніх справ існує Служба внутрішньої безпеки та інспекція особового складу, які виконують контрольні функції щодо законності дій працівників міліції. Тож сам по собі відомчий контроль існує. Тому створення підрозділу, в центрі уваги якого знаходиться моніторинг діяльності ОВС в галузі прав людини вписується в існуючі нормативні рамки та практику. Вписується, але не дублює. Бо за своєю суттю передбачає використання та залучення інструментів громадського контролю.

Саме тому громадські організації України, отримавши інформацію про ліквідацію Управління звернулися з відкритим зверненням до керівництва держави (www.umdpl.info) на його захист.

«Ми переконані, що такі дії нового керівництва є необґрунтованими, послаблюють національні механізми захисту прав людини та свідчать про його пріоритети, серед яких немає дотримання прав людини з боку міліції.

Згортання діяльності інституцій із захисту прав людини, які були створені в останні роки, викликає обурення громадських організацій.

Очевидно, що без такого Управління неможливо побудувати сучасну європейську міліцію, що поважає права людини у своїй діяльності.

Ми запитуємо нове керівництво МВС – чи відмовляється воно від цієї політики, заявивши про ліквідацію Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ? Які тепер пріоритети діяльності МВС? Міліції не потрібна боротьба з расизмом та ксенофобією напередодні Євро-2012? Міліція не буде розвивати співпрацю з міжнародними інституціями та громадськими правозахисними організаціями? Не потрібні більше мобільні групи? Не потрібні громадські ради?», – говориться у зверненні. Його підписали близько 250 громадських організацій.

Інформація про ліквідацію Управління дійшла й до міжнародних організацій, які допомагають здійснювати програми у галузі забезпечення прав людини в діяльності ОВС та одночасно проводять моніторинг дій держави у цій сфері.

Ця тема не залишилася і поза увагою Президента України (www.president.gov.ua). «Треба переглянути таке рішення і зробити висновки. Треба здійснювати кроки з розширення заходів із захисту прав людини, а не навпаки. Я не радив би вам економити державні кошти на правах людини», – сказав В. Янукович у розмові з міністром внутрішніх справ А. Могильовим.

Ця рекомендація не була виконана, що викликало появу нового звернення. «Ми стурбовані наполегливістю міністра внутрішніх справ щодо згортання програм із забезпечення прав людини в Міністерстві, навіть попри чітку оцінку Президентом таких дій».

Була й зустріч Міністра із співголовою Громадської ради МВС із забезпечення прав людини, під час якої Міністр пообіцяв «подумати». Правда, наказ про скорочення підписав за п'ять днів до цього!

Ліквідація системи моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС стала й предметом турботи інших держав, які вітали прагнення та дії України в напрямку до реформування міліції. Тож питання про це лунають при кожній зустрічі в МВС із дипломатами та керівниками міжнародних організацій. Ця тема обгово-

роєється і під час круглих столів, семінарів, заходів громадських організацій. Бо у всіх виникає стурбованість майбутніми діями МВС України щодо співпраці з правозахисним середовищем, виконання рекомендацій, діяльність мобільних груп та Громадських рад. Тим більше, що й приводи для такої стурбованості вже є.

Для заспокоєння громадськості на початку квітня було оголошено, що будуть створюватися громадські ради на рівні районних відділів міліції (!) та обласних управлінь. Крім того, буде створена Громадська рада при МВС України (www.umdpl.info).

При існуючих радах при МВС та обласних управліннях заява більш ніж дивна. Дивним виглядає й призначення Міністром людини з більш ніж сумнівною репутацією новим головою Громадської ради при МВС без консультацій із громадськістю, без врахування положень Наказу МВС № 1243 або постанов Кабінету Міністрів.

Будьмо відвертими, занепокоєння викликають й інші дії керівництва, які не узгоджуються із нормами права та моралі. Але зараз мова не про них.

ЩО ДАЛІ? ЗАПИТАННЯ

Кожному Міністру готуються тези для виступів, або повністю доповіді. Тому наступні питання є абсолютно закономірними.

Питання 1. Хто зробив з Міністра сучасного Герострата, давши йому пораду ліквідувати Управління, фактично підставивши його і в цьому під вогонь критики з боку міжнародних та правозахисних організацій?

Питання 2. Хто вдруге дав некваліфіковану пораду Міністру проігнорувати рекомендації Президента, що поставило під сумнів ступінь впливу останнього на процеси, які відбуваються в державі в цілому, та в МВС зокрема?

Питання 3. Хто втретє підставив Міністра, оголосивши про створення громадських рад на рівні обласних управлінь, на рівні МВС в той час, коли вони є і працюють, а також на рівні райвідділів, що є дуже сумнівним кроком з точки зору його ефективності, враховуючи, що в багатьох районах відсутні правозахисні організації, а біль-

шість начальників райвідділів необізнана із тим, як і для чого співпрацювати з правозахисниками?

Питання 4. Хто вкотре переконав Міністра в тому, що головою Громадської ради може стати людина, якому в достойному суспільстві ніхто не подає руки і яка є чужою в правозахисному середовищі?

Питання 5. Хто вводить в оману українську та міжнародну спільноту, видаючи формальні та непрофесійні дії, зроблені без консультацій та врахування думки правозахисної громадськості за нові форми відомчого контролю?

І останнє питання. Коли відбудеться засідання Громадської ради МВС України із забезпечення прав людини, про проведення якого лист Міністру був направлений ще в середині квітня?*

2 травня 2010 р.

* На момент підписання цього видання до друку засідання так і не відбулося. — Прим. ред.

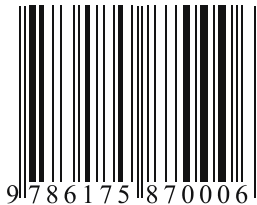
| Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	3
ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В ПЕРШІ 100 ДНІВ НОВОЇ ВЛАДИ (ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД)	5
ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ – ЧИ Є ПОЗИТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ?.....	9
ПРО ЩО МОЖУТЬ РОЗПОВІСТИ НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ МВС УКРАЇНИ.....	11
ОЦІНКА КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НОВОГО КЕРІВНИЦТВА МВС УКРАЇНИ.....	18
ВІДСТОРОНЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ВІД УЧАСТІ У КОНТРОЛІ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	27
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА МИРНІ ЗІБРАННЯ.....	47
ДІЯЛЬНІСТЬ МВС ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	56
ЩО МАЄМО, ТЕ І ВИЛУЧАЄМО	62
ДОДАТОК _____	
ОСТАННЯ ДОПОВІДНА.....	78

Наукове видання

100 ДНІВ НОВОГО КЕРІВНИЦТВА МВС

ISBN 617-587-000-6

Відповідальний за випуск та редактор *Захаров Є.Ю.*
Комп'ютерна верстка *Мірошниченко О.А.*

Підписано до друку 11.06.2010
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 5,62 Умов. фарб.-від. 6,08
Умов.- вид. арк. 6,2. Наклад 1000 прим.

Харківська правозахисна група
61002, Харків, а/с 10430
<http://khp.org>
<http://library.khp.org>

Видавництво «Права людини»
61112, Харків, вул. Р. Ейдемана, 10, кв. 37
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 3065 від 19.12.2007 р.

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи
61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4